

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УДК 81'276:81'25=111-161.2

ПОГОДЖЕНО

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету, кандидат філософських
наук, доцент

_____ І.М. Савицька

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри романсько-
германських мов і перекладу
доктор філологічних наук, професор

_____ М.І. Личук

« / » 2022 р.

« / » 2022 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему: «Лексико-семантичні і системно-функціональні характеристики
англійської лексики дипломатичних документів і стратегій їх відтворення
українською мовою»**

Спеціальність: 035 Філологія

Спеціалізація: 035.041 – Філологія (германські мови та літератури (переклад
включно), перша – англійська)

Магістерська програма: Англійська мова та друга іноземна

Програма підготовки: освітньо-професійна

Керівник магістерської роботи:

доцент Гольцова М.Г.

Виконала

Урдюк К.А.

КИЇВ – 2022

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
романо-германських мов і перекладу,
доктор філологічних наук, професор

М.І. Дичук

2022 р.

**ЗАВДАННЯ ДО ВИКОНАННЯ
МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТЦІ**

Урдюк Карині Анатоліїні

Спеціальність: 035 – Філологія

Спеціалізація: 035.041 – Філологія (германські мови та літератури (переклад
включно), перша - англійська)

Магістерська програма: Англійська мова та друга іноземна

Програма підготовки: освітньо-професійна

Тема магістерської роботи: «Лексико-семантичні і системно-функціональні
характеристики англійської лексики дипломатичних документів і стратегій їх
відтворення українською мовою»

Затвержена наказом ректора НУБіП України від: 27.10.2021 року.

Термін подання завершеної роботи на кафедру:

Вихідні дані до магістерської роботи: Закон України «Про освіту», Закон
України «Про вищу освіту», Концепція розвитку освіти до 2025 року.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Дослідити теоретичні аспекти вивчення мови дипломатії в мовознавчих та перекладознавчих студіях;
2. Розглянути лексико-семантичні особливості англомовних дипломатичних документів;
3. Провести дослідження структурних та функціонально-прагматичних характеристик англомовних дипломатичних документів;
4. Визначити зміст застосування перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій етикетних формул і кліше у перекладі текстів англомовного дискурсу;
5. Дослідити перекладацький контекст відтворення англомовних дипломатичних документів українською мовою.

Дата видачі завдання: «20» жовтня 2021 рік

Керівник магістерської роботи

Завдання прийняла до виконання

Гольцова М.І.

Урдюк К.А.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ МОВИ ДИПЛОМАТІЇ В МОВОЗНАВЧИХ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ СТУДІЯХ.....	8
1.1. Дипломатичний дискурс та його функціональні особливості.....	8
1.2. Загальна характеристика та жанрова типологія документів дипломатичного дискурсу.....	12
1.3. Стратегії відтворення дипломатичної лексики при перекладі дипломатичних документів.....	15
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ, СТРУКТУРНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНО- ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛОМОВНИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ.....	22
2.1. Лексико-семантичні особливості англомовних дипломатичних документів.....	22
2.2. Структурні та функціонально-прагматичні характеристики англомовних дипломатичних документів.....	31
2.3. Застосування перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій етикетних формул і кліше у перекладі текстів англомовного дискурсу.....	38
Висновки до розділу 2.....	48
РОЗДІЛ 3. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ КОНТЕКСТ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	49
3.1. Лексичні трансформації при перекладі англомовних дипломатичних документів.....	49
3.2. Лексико-семантичні трансформації при перекладі англомовних дипломатичних документів.....	52
3.3. Типологія граматичних трансформацій при відтворенні текстів англомовних дипломатичних документів українською мовою.....	54
Висновки до розділу 3.....	59
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ.....	73
SUMMARY.....	92

ВСТУП

Актуальність теми визначається загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних та перекладознавчих досліджень виявлення особливостей семантико-прагматичної еквівалентності офіційно-ділових текстів у перекладознавчому аспекті, а також зумовлена необхідністю комплексного аналізу перекладу документів дипломатичного спрямування. Зважаючи на сучасні тенденції до глобалізації, країни усього світу активно співпрацюють між собою у сферах економіки, культури, політики тощо, що зумовлює появу нових мовних концепцій і номінацій в мові, які, як правило, відтворюються шляхом запозичення чи калькування. Такі процеси, з одного боку, збагачують мову і спрощують міжнародне спілкування, а з іншого, ускладнюють розуміння та інтерпретацію матеріалу, що перекладається.

Разом з темпами сучасного розвитку, міжнародні відносини охоплюють все нові й нові сфери комунікацій. Дослідження мовних засобів сучасної дипломатії та вивчення дипломатичного спілкування з точки зору його лексико-стилістичного наповнення та з позиції прагматичної спрямованості тексту у сфері дипломатичних документів дозволяє розглянути допоміжні аспекти процесу функціонування міжнародної комунікації. Успішність дипломатичного спілкування, яке має різноманітні форми, значною мірою визначається комунікативною компетентністю суб'єктів, тому науковці Л. М. Бондаренко, К. Гурін, Ж. В. Завальна, А. Л. Маковський, О. С. Слатвицька, Л. О. Ярова намагалися зрозуміти лінгвістичну природу текстів дипломатичних текстів.

Зараз аналіз дискурсу в його різних аспектах стає все більш міждисциплінарним. Інституційні форми дискурсу, інтерактивна взаємодія приваблюють все більше дослідників своїми широкими можливостями лінгвістичного та екстралінгвістичного аналізу. Дипломатичний дискурс вивчався в працях: Ю. І. Денисюк, Н. П. Каричук, Н. Є. Кашишин, З. Кунья, О. В. Пономаренко, С. Сассона, В. Б. Скрябіної, Ю. В. Судує, Л. М. Терентія, І. Є. Товт, Х. Трабелсі.

Переклад текстів дипломатичних документів має свої особливості та відмінні риси, особливо на лексичному та стилістичному рівнях. При перекладі перекладач має використовувати відповідні методи та засоби передачі інформації, характерні для перекладу політично-дипломатичних текстів, у яких пріоритетом є не простота передачі змісту оригіналу чи розгляд його з точки зору естетичної цінності, а розкриття аксіологічного аспекту первісного змісту тексту.

Проблеми перекладу текстів дипломатичних документів розглядали науковці: І. М. Баклан, Т. Баранайай, Я. С. Грищенко, І. В. Жорник, Н. Є. Капишин, В. Кремона, О. Л. Кучма, І. А. Рудь, О. А. Шаблій, Л. О. Ярова.

Саме надзвичайна актуальність і широкий спектр для дослідження даної проблеми у сучасній науці зумовила вибір нашої теми дослідження: **«Лексико-семантичні і системно-функціональні характеристики англійської лексики дипломатичних документів і стратегій їх відтворення українською мовою».**

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження лексико-семантичних і системно-функціональних характеристик англійської лексики дипломатичних документів і стратегій їх відтворення українською мовою.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- дослідити теоретичні аспекти вивчення мови дипломатії в мовознавчих та перекладознавчих студіях;
розглянути лексико-семантичні особливості англійських дипломатичних документів;

- провести дослідження структурних та функціонально-прагматичних характеристик англійських дипломатичних документів;

- визначити зміст застосування перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій етикетних формул і кліше у перекладі текстів англійського дискурсу;

- дослідити перекладацький контекст відтворення англійських дипломатичних документів українською мовою.

Об'єктом дослідження є англійська лексика дипломатичних документів.

Предметом дослідження є лексико-семантичні і системно-функціональні характеристики англійської лексики дипломатичних документів і стратегій їх відтворення українською мовою.

Для реалізації поставлених завдань було застосовано такі методи дослідження:

Теоретичні: аналіз, класифікація, систематизація, порівняння й узагальнення теоретичних та експериментальних даних з проблеми дослідження.

Практичне значення роботи визначається тим, що здійснене в ній дослідження лексико-стилістичних особливостей текстів дипломатичних документів і системно-функціональні характеристики та їх перекладу становить внесок до загальної теорії зіставного мовознавства, а також в теорію міжнародних контактів та дискурсологію.

Апробація результатів роботи та публікації.

Окремі результати роботи апробовано на міжнародних наукових конференціях: «XII міжнародна науково-практична конференція» (Стокгольм, Швеція 2022 рік), «II Міжнародна науково-теоретична конференція «Модернізація сучасної науки: досвід і тенденції»» (Сінгапур, 2022 рік)

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 1 статтю [48] та 1 тези [49] у міжнародних наукових виданнях.

Теоретичне значення запропонованої роботи полягає в отриманих при самостійному дослідженні результатів, що роблять певний внесок у розвиток українського перекладознавства, а саме: поглибленому аналізу лексико-семантичних і системно-функціональних характеристик англійської лексики дипломатичних документів, а також їх відтворення українською.

Практична новизна роботи пов'язана з тим, що результати дослідження можуть бути використані у навчальному процесі у підготовці перекладачів; для подальших досліджень лексико-семантичних і системно-функціональних характеристик англійської лексики дипломатичних документів; а також у практичній перекладацькій діяльності.

Структура та обсяг. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загального висновку та коротким описом роботи англійською мовою, загальним обсягом 94 сторінки; основний текст викладено на 69 сторінках.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ МОВИ ДИПЛОМАТІЇ В МОВОЗНАВЧИХ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ СТУДІЯХ

1.1. Дипломатичний дискурс та його функціональні особливості

Досить довго в лінгвістиці домінував формалістичний підхід. У такому підході мова розглядалася виключно як абстрактна семіотична система, що не давала можливості адекватно інтерпретувати мовний матеріал. У зв'язку з цим у 1970–1980-х роках почалася «формалістична редукція» мови з ігноруванням людського фактора. У результаті чого була вироблена нова, вже не формально-структурна, а функціонально-комунікативна парадигма, в основі якої лежить твердження, що «жодні мовні явища не можуть бути адекватно зрозумілі й описані поза їх використанням» [65, с. 46].

Результатом нової парадигми в лінгвістиці є система наукових уявлень про об'єкти дослідження, які дозволяють розширити сферу вивчення мовних фактів, піддати їх глибшому та всебічному розгляду [58]. У полі зору лінгвістів текст та дискурс поставали як безпосередні об'єкти дослідження.

У сучасному мовознавстві існують різні тлумачення терміна «дискурс», що дає нам можливість глибше зрозуміти це поняття та найповніше розкриваючи сутність дискурсу з точки зору різних наук [30].

Дискурс – це зв'язний текст, поєднаний екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; текст, записаний у аспекті події [26, с. 300].

Важливо розуміти, що сучасне розуміння терміну «дискурс» не є однозначним. Зокрема, Д. Орпін надає таке визначення дискурсу:

- «1) зв'язний текст у контексті численних супутніх фонових факторів – онтологічних, соціокультурних, психологічних тощо; текст, занурений у життя;
- 2) замкнута цілісна комунікативна ситуація (подія), компонентами якої є комунікатори та текст як символічний посередник, детермінований різноманітними чинниками, що опосередковують спілкування та розуміння;

3) стиль, контекст спілкування;

4) зразок мовної поведінки в певній соціальній сфері, що має певний набір змінних» [66, с. 38-39].

Швейцарський дослідник Ю. Судус дає вісім визначень дискурсу: еквівалент поняття «мовлення», будь-яке конкретне висловлювання; одиниця, більша за словосполучення; вплив висловлювання на адресата з урахуванням комунікативної ситуації; бесіда як основний вид висловлювання; мовлення з позиції мовця, протилежного розповіді; використання мовних одиниць у мовленні; система обмежень, зумовлених певною соціальною чи ідеологічною позицією і накладених на необмежену кількість висловлювань; теоретична конструкція, призначена для аналізу текстової продукції [44].

Комунікативно-філософський підхід до дискурсу не суперечить його трактуванню як *zeitgeist*, ідеологічного профілю епохи, епохального світогляду, моделі світу, образу світу тощо. Водночас це призводить до узагальненого образу лінгвопрагматичного тлумачення дискурсу як «різновиду соціальної практики», «форми соціальної взаємодії, детермінованої цінностями, соціальними нормами, конвенціями» [59].

З позицій соціолінгвістики виокремлюють два основних типи дискурсу – персональний та інституційний [47]. У першому випадку мовець виступає як особистість, у другому – як представник певного соціального інституту. Саме інституційний тип дискурсу належить до дипломатичного дискурсу – дискурсу спілкування на міжнародному рівні [31, с. 124].

Поняття «дипломатія» походить із Стародавнього Риму, де «дипломатами» називали людей, які мали диплом – рекомендаційний лист або віросповідання, видане сенатом офіційним посланцям, які направлялися до провінцій імперії чи за кордон [34]. Класичне визначення дипломатії міститься в Оксфордському словнику англійської мови: «Дипломатія – це здійснення міжнародних відносин шляхом переговорів; набір засобів, що використовуються послами та посланниками для забезпечення процесу переговорів; робота або мистецтво дипломата». Е. Сагоу уточнює: дипломатія – це «застосування розуму й такту з метою розвитку офіційних відносин між

урядами незалежних держав» [28]. Отже, дипломатія безпосередньо належить до сфери зовнішньої політики і в її суті є одним із основних і найефективніших засобів її реалізації.

Дипломатія – це діяльність, пов'язана з веденням переговорів, підписанням міжнародних угод, вивченням основних тенденцій і перспектив розвитку як регіональних, так і глобальних міжнародних відносин [34]. Зазвичай поняття «дипломатія» асоціюється з мистецтвом ведення переговорів для запобігання або врегулювання конфліктів, пошуку компромісів і взаємоприйнятних рішень, розширення та поглиблення міжнародного співробітництва [43, с. 3].

Основними формами дипломатичної діяльності є дипломатичні конгреси, конференції та зустрічі, тобто регулярні зустрічі глав держав, дипломатичне листування; підготовка та укладення міжнародних договорів; щоденне представництво держави за кордоном; участь представників держави в міжнародних організаціях, інформаційна робота тощо. Сучасна дипломатія охоплює багато раніше нехарактерних сфер, таких як: взаємодія з громадськістю та координація зусиль з вирішення конфліктів. Форми дипломатичної діяльності також стають більш різноманітними і не обмежуються діяльністю посольств. У цьому контексті значний інтерес для лінгвістів викликає прагматика дипломатичного дискурсу [40, с. 267].

Серед системоутворюючих ознак дипломатичного дискурсу є інтердискурсивність – його здатність «проникати» в інший дискурс, про що свідчить перетин дипломатичного та політичного дискурсів.

Ще одна суттєва ознака – наявність масового адресата, оскільки завдяки тому, що сьогодні інформаційний простір є відкритим, дипломат, який виступає під час офіційних зустрічей, звертається не лише до конкретного адресата чи групи певних осіб, а й одночасно часу до аудиторії по всьому світу, хто може слухати або читати цю промову [43, с. 6].

Використання стратегій співпраці та конфронтації визначає успіх дипломатичного спілкування. Зокрема, негативна тональність та свідомо двозначність свідчать про конфронтаційний намір дипломата. Натомість

позитивний тон, стриманість у висловлюваннях демонструють обережне ставлення до комунікативного партнера [68, с. 41].

Ядро дипломатичного дискурсу становлять комунікативні засоби, які використовують його учасники для реалізації комунікативних завдань. Мовні засоби в англomовному дипломатичному дискурсі служать для конструювання комунікативних ситуацій, породжених інститутами дипломатії та міжнародної комунікації. Дипломатичний дискурс містить елемент маніпуляції та спрямований на приховане керування співрозмовником чи третьою особою [51, с. 92].

Однозначність і точність викладу, лаконічність формулювань вимагають використання відповідних мовленнєвих кліше, спеціальної термінології та певної структури, чим пояснюється висока ритуалізація дипломатичного дискурсу [71, с. 326]. Діалогічність дипломатичного дискурсу полягає в тому, що сучасні дипломатичні концепції передбачають орієнтацію на взаємне задоволення інтересів і відкритий характер переговорів, оскільки в багатьох випадках потрібні спільні зусилля для розв'язання глобальних проблем, пов'язаних з екологією, боротьбою з тероризмом, розв'язання конфліктів, розвиток інтеграційних процесів тощо [24, с. 127]. Внаслідок цього вирішення міжнародних проблем об'єктивно стає головною функцією дипломатії.

На відміну від нейтральної тональності офіційно-ділового стилю, дипломатичній промові властива поважна тональність. Діапазон протокольних формул ввічливості надзвичайно широкий і може використовуватися для підкреслення суворішого тону або більшої теплоти офіційного тексту. У дипломатичному мовленні досить часто вживаються обов'язкові з точки зору дипломатичного етикету вислови-компліменти, які виконують досить специфічну комунікативну функцію – підкреслюють ввічливість, повагу, шанобливість. Компліментарна лексика створює особливу тональність дипломатичного документа [20, с. 123].

Дипломатичні документи є однією з текстових реалізацій дипломатичного дискурсу. Дипломатичні документи є однією з форм дипломатичної діяльності держави для реалізації зовнішньополітичних цілей і

завдань. Дипломатичний документ – це органічне ціле, що має двох адресатів – уряд і народи [38, с. 2].

Будь-який дипломатичний документ, адресований уряду іншої країни, має певну практичну мету, а саме: вплинути на уряд, що приймає, щоб він або пішов назустріч висунутій йому пропозиції, або чітко висловив свою позицію, або утримався від певних дій тощо. Водночас дипломатичні документи показують погляди на міжнародні відносини між державами, є виразниками світогляду країни відправника [11, с. 8].

Одна з найважливіших особливостей дипломатичних документів полягає в тому, що вони розраховані на сприйняття не тільки вітчизняним читачем, але й іноземним читачем, який може мати інші погляди на міжнародні справи, який звик до інших понять, іншої політичної мови та термінології [75, с. 71].

Мова дипломатичних документів повинна бути простою і лаконічною, а порівняння та епітети вживаються вкрай рідко, хоча вміло підібраний художній засіб може підсилити виразність документа. Слово в дипломатичному документі має точно відповідати своєму значенню. Якщо в певному контексті слово можна витлумачити інакше, краще замінити його іншим [19].

Тому мовлення, що генерується в процесі дипломатичної діяльності, слід розглядати як дискурсивну діяльність, де дискурс – це зв'язний текст, поєднаний екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; текст. Відповідно під дипломатичним дискурсом розуміють ментально-комунікативну взаємодію, що здійснюється в інституційних умовах мовцями – професійними дипломатами різних країн та адресатами у всьому світі, спрямовану на здійснення мовленнєвого впливу для вирішення конфліктів невійськовими засобами.

1.2. Загальна характеристика та жанрова типологія документів дипломатичного дискурсу

Цілями дипломатії та дипломатичного дискурсу є захист і підтримка національних і державних інтересів, реалізація норм і цінностей в умовах

глобалізації, інтернаціоналізації світового товариства. Дипломатія, яка відбувається в міжнародному, міжкультурному контексті, вимагає спілкування та культури. Іншими словами, метою дипломатичного спілкування є інформування та спонукання до дії.

Комунікативна та функціональна характеристика дипломатичного дискурсу полягає в передачі та зберіганні інформації, з одного боку, та впливі на одержувача цієї інформації, з іншого, тому дипломатичний дискурс має чітко визначену мету та прагматичне ставлення. Дипломатичний дискурс має поділ на організацію, а також на комунікативні форми та засоби. Саме це дає нам можливість ствержувати, що дипломатичне спілкування можна визначити як: пізнавальне спілкування (передача необхідної інформації); комунікацію, метою якої є переконання (формування ціннісних орієнтацій і установок); експресивне спілкування (спонукання до необхідної дії); ритуальне спілкування (підтримка конвенційних відносин) [15].

Дипломатичний дискурс – складний комунікативний феномен, який охоплює всю систему дипломатичних взаємодій.

Згідно з класифікацією Кащишин Н.Є. [12, с. 54-55], чинні жанри дипломатичних документів поділяються на сім основних типів: договірні, інформативні, інструктивні, регулятивні, аргументативні, авторитарні, кортезивні (табл. 1.1)

Таблица 1.1

Жанри дипломатичних документів

Види документів	Приклади	Переклад
договірні	контракт; угода; трактат; пакт; конвенція; картель; обмін нотами, конкордат;	contract, agreement; treatise; pact, convention; cartel; exchange of notes, concordat;
інформативні	особиста нота; циркулярна нота; постанова; заява Уряду; телеграма	personal note, collective note, circular note; resolution, statement of the Ministry of Foreign Affairs; government statement, telegram, consular exequatur;
інструктивні	вербальна нота; циркулярна нота;	verbal note; circular note;

аргументативні	дипломатична промова; приватний лист; особисте повідомлення; лист про стурбованість; заява виступ на конференції;	diplomatic speech; private letter; personal message; letter of concern; statement / speech at the conference;
регулятивні	вербальна нота; комюніке; меморандум; записка;	verbal note; communique; memorandum; note;
авторитарні	нота уряду (глави держави), декларація, комюніке, меморандум	note from the government (head of state); declaration; communique; memorandum; persona non grata;
кортезивні	телеграма, особистий лист; офіційне запрошення; лист-співчуття	telegram, personal letter; official invitation; condolence letter

Такий поділ дає змогу врахувати структурні, термінологічні та прагматичні чинники формування дипломатичних документів. Єдиними вимогами до дипломатичних документів є переконливість аргументів, висока грамотність, ясність викладу та логічна послідовність [18, с. 121].

За словами С. Ніка, який використовує практичний підхід, досліджуючи такі питання, як вибір мови на двосторонніх і багатосторонніх зустрічах, повідомлення, передані вибором мови, труднощі, пов'язані з перекладом тощо, мова не є простим інструментом, а «часто сама суть дипломатичного покликання». Нік стверджує, що в дипломатії надзвичайно важливим є підбір правильних слів. Століттями вироблявся дуже ретельно збалансований, стриманий і поміркований дипломатичний словник. Використання цієї лексики забезпечує своєрідний тонкий контроль над нюансами у значенні слів – як при погодженні зі співрозмовником, так і при відкиданні його поглядів, але намаганні уникнути небажаної образи [63, с. 44].

В підсумку, ми можемо сказати, що дипломатичний дискурс – це стійка система статусно-рольових відносин у комунікативному просторі соціального інституту дипломатії. Широке використання англійських дипломатичних документів зумовлює їх жанрове розмаїття.

Метою дипломатичного дискурсу є захист національних інтересів, запобігання війні та зміцнення миру, здійснення зовнішньої політики від імені

держави. Основною умовою дипломатичного спілкування є наявність неузгодженості поглядів, інтересів і думок учасників взаємодії. Основними засобами та методами дипломатичного спілкування є дипломатичне листування та переговори, результати яких документуються.

Жанри дипломатичних документів поділяються на сім основних типів: договірні, інформативні, інструктивні, регулятивні, аргументативні, авторитарні, кортезивні.

1.3. Стратегії відтворення дипломатичної лексики при перекладі

дипломатичних документів

Серед багатьох складних питань, які досліджує сучасна лінгвістика, важливе місце займають проблеми перекладу. Як відомо, процес перекладу – це не проста заміна одиниць однієї мови одиницями іншої мови. Навпаки, це складний процес, який включає низку операцій [52, с. 107].

Одним із центральних завдань теорії перекладу є вибір перекладачем мовних засобів, стратегій і прийомів. Успішний результат, тобто готовий, правильний, адекватний текст цільовою мовою, багато в чому залежить від обраних стратегій перекладу, знання практик перекладу та методів перекладу, а також уміння застосовувати їх на практиці [3, с. 105].

Під перекладом розуміється максимально точне відтворення символічних одиниць мови оригіналу мовою перекладу. Сукупність прийомів професійного перекладу трактується науковцями як техніка перекладу.

Розглянемо термінологічні особливості таких понять, як стратегія, тактика, засіб, прийом і спосіб перекладу [45, с. 183].

Стратегія перекладу – програма перекладацьких дій; спосіб виконання завдання перекладу, який полягає в адекватному перенесенні з іноземної мови на мову перекладу комунікативного наміру відправника з урахуванням культурних та особистих особливостей мовця, базового рівня, мовної надкатегорії та підкатегорії [27].

Тактику перекладу можна розглядати у двох аспектах – тактику перекладу де-юре та тактику перекладу де-факто. Тактика перекладу де-юре – це програма дій перекладача, яка складається з урахуванням теорії та усталеної практики перекладу текстів конкретного характеру. Тактика перекладу де-факто передбачає переклад з урахуванням культурних особливостей, де головною метою перекладу є відображення головної ідеї, тональності та настрою тексту.

Засіб або спосіб перекладу – це певний спосіб виконання перекладу того чи іншого виду. Методи перекладу – це мовні можливості перекодування мінімальних одиниць перекладу, за допомогою яких здійснюються переклади певних видів, типів, стилів і жанрів [5, с. 67].

Прийоми перекладу – це засоби, за допомогою яких можна більш точно, коректно, еквівалентно зробити певний переклад відповідно до вимог його форми, типу, жанру, стилю [33, с. 119].

О. Камінська [9, с. 24] серед способів перекладу виділяє семантичний і комунікативний переклад. Семантичний переклад полягає в максимально повній передачі контекстуального значення мовою перекладу. На думку автора, у семантичному перекладі існує дві стратегії перекладу: стратегія, орієнтована на спосіб вираження вихідного тексту мовою перекладу іншими засобами, стратегія, орієнтована на збереження оригінальної форми вираження.

За визначенням Н.Ю. Павловської, основою загальної стратегії перекладача є прагнення до максимального розуміння тексту перекладу та знаходження еквівалентного значення в мові перекладу. Прагнення знайти кращий варіант у мові перекладу автор відносить до стратегічних принципів перекладача. Факторами, що визначають стратегію перекладу, є мета перекладу, тип тексту, що перекладається, і природа передбачуваного адресата перекладу [28, с. 76-77]. Етапи перекладу представлені в такій послідовності: передперекладацький аналіз тексту, власне переклад і післяперекладацька обробка тексту.

І.Н. Баб'юк виділяє такі етапи процесу перекладу: передперекладацький аналіз; пошук аналітичної змінної; аналіз результатів перекладу [1, с. 29-30].

У діях перекладача виявляються три взаємопов'язані етапи процесу перекладу, що відрізняються характером мовних дій. Перший такий етап включає дії перекладача, пов'язані з вилученням інформації з оригіналу. До другого – вся процедура підбору необхідних інструментів в ПП при створенні тексту перекладу.

Етап вилучення інформації з оригіналу зазвичай називають «відкриттям сенсу». На цьому етапі перекладач має отримати інформацію, що міститься як у перекладеному сегменті оригіналу, так і в мовному та ситуативному контексті, і на основі цієї інформації зробити необхідні висновки щодо змісту, який він має відтворити на наступному етапі. Зміст тексту перекладу часто являє собою складний інформаційний комплекс, розуміння якого вимагає від реципієнта значної розумової праці. Цю роботу також повинен виконати перекладач, який виступає в ролі одержувача оригінального тексту.

Другий етап процесу перекладу – вибір мовних засобів при створенні тексту перекладу являє собою певні мовні дії перекладача. Але навіть тут створений перекладачем текст відрізняється від звичайної мовної діяльності комунікантів, які використовують цю мову. Мова йде про особливості, пов'язані з вторинністю змісту перекладу. У процесі перекладу обидва ці етапи тісно пов'язані між собою [3, с. 106].

Усі перераховані вище етапи разом із третім етапом, який містить аналіз результатів процесу перекладу, розкривають найважливіші лінгвістичні аспекти перекладу, показують його результати та шляхи досягнення цих результатів.

У процесі перекладу слід враховувати не лише мовні особливості вихідного тексту, а й його екстралінгвістичні чинники, зокрема дискурсивність. Дискурсивність у перекладі виражається у зверненні до особливостей спілкування, його типових властивостей. Таким чином, у процесі перекладу перекладач повинен враховувати мовні особливості вихідного тексту, а також розуміти комунікативні стратегії вихідного тексту.

На етапі передперекладацького аналізу тексту О.М. Галінська виділяє такі стратегії перекладу [2, с. 66-67]: загальну стратегію перекладу (прагнення до

повного розуміння вихідного тексту); гіперстратегії перекладу (безпосередньо процес перекладу); макростратегії перекладу (рівень дискурсу та комунікації).

На цьому етапі перекладач враховує характерні дискурсивні особливості; мікростратегії та макростратегії перекладу.

Переклад офіційного тексту повинен передавати зміст оригіналу у формі, максимально наближеній до оригіналу.

У сучасній лінгвістиці немає чіткого визначення стратегії перекладу. Так, на думку Н. Кашишина, стратегія перекладу – це різновид перекладацького мислення, яке лежить в основі дій перекладача [13, с. 313].

Стратегія перекладу формально виражається у використанні певних стереотипних структур і засобів діалогізації в ФР і показує базову структуру ФР, дозволяючи аналізувати переклад як процес пошуку можливих відповідей на питання, що хвилюють перекладача, і як процес породження смислу, в якому беруть участь автор, сам перекладач і адресат. З цих позицій стратегію перекладу можна описати як нескінченний набір прийомів, спрямованих на успішне вирішення контакту учасників перекладацького процесу в умовах двомовної ситуації [38, с. 297-298].

Дипломатична мова є усталеною та універсальною. Слід зазначити, що мова дипломатії завжди обмежена вибором мовних засобів. Відмінність дипломатичного дискурсу від інших видів полягає в наявності жорстких мовних рамок, які обмежують вибір лексичних засобів вираження і визначають функціональний стиль.

Дипломатичні документи – це форми дипломатичної діяльності держав для реалізації зовнішньополітичних цілей і завдань [56, с. 141].

Дипломатичний підстиль розглядається як структурний елемент офіційно-ділового стилю, а дипломатичні документи, на думку автора, можна поділити на групи текстових типів. До дипломатичних документів відносяться: меморандуми, меморандуми, протоколи, урядові заяви та інші офіційні документи, документи внутрішньовідомчої ноти, політичні листи, інформаційні листи та довідки, політичні телеграми та ін. Як мовні жанри вони входять до офіційно-ділового стилю – «інформаційна система функціонально-стильових

відношень, інваріантною основою якої є прагматична функція обов'язковості та формально-стилістична функція офіційності» [18, с. 30].

У рамках зазначеного стилю діапазон службової функції досить широкий: від імперативної до рекомендаційної, однак характерною рисою дипломатичних документів є саме рекомендаційна – найбільш послаблений варіант виконання службової функції. Типовими мовними засобами реалізації рекомендації є: модальні дієслова; безособові конструкції; підрядні умовні речення; умовний спосіб як засіб реалізації аргументації.

Для більшості дипломатичних документів характерні офіційність, безособовість та об'єктивність, а також типовість, наприклад, вербальна нота починається і закінчується стандартними компліментами. До типових лексичних засобів складання дипломатичних документів належать [46, с. 125-126]: функціонально забарвлена лексика; терміни; усталені фрази та кліше; збірні іменники; віддієслівні іменники.

Для стилю дипломатичних текстів характерні узагальненість, інформативність, об'єктивність, логічність викладу, змістова ясність і точність, дотримання дипломатичної етики. Вищезазначені особливості виявляються у використанні усталених мовних фраз, стандартизованих кліше, дипломатичної термінології, вишуканих формул і формулювань. Властивості офіційно-ділового стилю характеризуються в текстах дипломатичної діяльності у вигляді специфічних мовних засобів, що утворюють мовну систему на різних рівнях: лексико-семантичному, стилістичному, морфологічному та синтаксичному.

Дипломатичний текст із самого початку «занурюється» в суворі рамки дотримання дипломатичного підстилю, правил дипломатичного протоколу, що виявляється в особливому доборі мовних засобів у процесі складання документів і перекладу їх іноземною мовою [41, с. 122].

Зважаючи на стилістичну специфіку дипломатичних текстів, лексичне вживання мовних засобів суворо регламентовано. При перекладі дипломатичних документів необхідно враховувати не лише специфіку офіційно-ділового стилю як макросередовища, а й особливості, притаманні окремим видам документів [69, с. 76].

Переклад дипломатичних документів неможливий без засвоєння відповідної лексики і здійснюється в два етапи.

На першому етапі ознайомлюються з основними прийомами встановлення перекладацьких відповідностей. На цьому етапі розглядаються:

типи текстового контенту (денотативний, сигніфікативний, тобто семантичний і прагматичний) і способи їх передачі; основні помилки, які виникають під час перекладу; природа безеквівалентної лексики (справжні слова, тимчасово нееквівалентні терміни, випадкові безеквіваленти та структурні екзотизми) та

способи перекладу безеквівалентної лексики (транслітерація та транскрипція, калькування, приблизний переклад, усунення національно-культурної специфіки), описовий переклад і комбінація цих методів); специфічні перекладацькі трансформації (антонімічний переклад, конверсійна трансформація, деїдіоматизація та ідіоматизація, конкретизація, генералізація).

На другому етапі здійснюється переклад окремих видів дипломатичних документів з урахуванням їх специфіки. Корисними можуть бути також завдання на редагування невдалих варіантів перекладу як українською, так і англійською мовами, а також завдання на самостійне складання текстів дипломатичних документів на задані теми (ситуації) [42, с. 252-253].

На третьому етапі виконується переклад тексту та його лінгвістичних аспектів з урахуванням попереднього аналізу. Текст перекладається шляхом використання перекладацьких засобів для досягнення адекватності та доцільності.

В підсумку можна сказати, що дипломатичні документи є особливим об'єктом перекладацької діяльності. Перш за все, це пов'язано з тим, що мова дипломатії характеризується точністю, шаблонністю та консервативністю. У зв'язку з цим дипломатичні тексти вимагають застосування певних способів і способів перекладу. Одним із найбільш часто використовуваних видів трансформацій при їх перекладі є перекладацькі трансформації.

Одним із найбільш часто використовуваних видів трансформацій при їх перекладі є перекладацькі трансформації.

Одним із найбільш часто використовуваних видів трансформацій при їх перекладі є перекладацькі трансформації.

Одним із найбільш часто використовуваних видів трансформацій при їх перекладі є перекладацькі трансформації.

Одним із найбільш часто використовуваних видів трансформацій при їх перекладі є перекладацькі трансформації.

Одним із найбільш часто використовуваних видів трансформацій при їх перекладі є перекладацькі трансформації.

Одним із найбільш часто використовуваних видів трансформацій при їх перекладі є перекладацькі трансформації.

Одним із найбільш часто використовуваних видів трансформацій при їх перекладі є перекладацькі трансформації.

Одним із найбільш часто використовуваних видів трансформацій при їх перекладі є перекладацькі трансформації.

Висновки до розділу 1

Проаналізувавши інформацію першого розділу, можна зробити висновок, що дипломатичний дискурс – це стійка система статусно-рольових відносин у комунікативному просторі соціального інституту дипломатії. Широке використання англійських дипломатичних документів зумовлює їх жанрове розмаїття.

Метою дипломатичного дискурсу є захист національних інтересів, запобігання війні та зміцнення миру, здійснення зовнішньої політики від імені держави. Таким чином, основною умовою дипломатичного спілкування є наявність незгодженості поглядів, інтересів і думок учасників взаємодії. Основними засобами та методами дипломатичного спілкування є дипломатичне листування та переговори, результати яких документуються.

Чинні жанри дипломатичних документів поділяються на сім основних типів: договірні, інформативні, інструктивні, регулятивні, аргументативні, авторитарні, кортезивні.

Дипломатична мова як елемент дипломатичного дискурсу суворо регламентована і закріплена. Для дипломатичних документів характерна функція обов'язковості та офіційності при поданні матеріалу. Обов'язковість у дипломатичній практиці виявляється як в імперативному, так і в рекомендаційному характері спілкування. У результаті дослідження лексико-стилістичних особливостей дипломатичного спілкування ми визначили стилістичні ознаки дипломатичного підстилю. Отже, для дипломатичного стилю характерні: точність, виражена у використанні термінології; використання дипломатичних штампів і кліше; традиційні засоби виразності; використання скорочень і аббревіатур.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ, СТРУКТУРНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛОМОВНИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ

2.1. Лексико-семантичні особливості англomовних дипломатичних документів

До спеціальної лексики належать спеціальні та фразеологічні стандарти, що стосуються сторін угоди, зокрема контрактна лексика, тобто часті лексичні одиниці, які сприяють реалізації предмета угоди; неасимільовані латинські та французькі вставні слова. Під термінологічною лексикою ми розуміємо терміни, що використовуються в політиці, дипломатії, юриспруденції, а також: наукову, військову, науково-технічну лексику тощо. Саме спеціальна лексика створює стилізову характеристику міжнародних угод, що сприяє однозначному розумінню і тлумаченню окремих понять і положень. Для мови міжнародних договорів також є характерним функціонування фразових стандартів, які служать початком, логічним переходом або завершенням текстів договорів; тобто, крім функцій притаманних діловим стандартам (створення ефекту офіційності, стереотипності, стислості), вони також виконують архітектонічну функцію, сприяючи згуртованості та зв'язності тексту [10].

Характерною особливістю лексики англomовних дипломатичних документів є також те, що в ній поряд із загальноприйнятими інтернаціональними виразами функціонують неасимільовані латинські та французькі фрази; використання яких зумовлено історією розвитку міжнародних відносин. Значна кількість цих виразів набула нових значень у мові дипломатії. Наприклад, *referendum*, буквально означає «для розгляду, для звіту», мовою дипломатії, має значення *що потребує подальшого підтвердження компетентним органом*; дослівно «застереження про незмінні обставини» означає, що кожна зі сторін, яка бере участь в укладенні документа,

має право в односторонньому порядку розірвати договір у разі серйозних змін обставин.

Для мови дипломатії є характерною ознакою насиченість інтернаціоналізмами. Це явище пояснюється особливостями функціонування дипломатичних документів. Вони завжди призначені для кількох станів і

розраховані на однозначне тлумачення. Часто вони є запозиченнями з латинської та грецької мови. Деякі терміни в мові дипломатії мають значення, відмінні від тих, з якими вони вживаються в літературній мові загалом,

наприклад *to invite* – *пропонувати*, або ж використовується лише один із лексико-семантичних варіантів полісемічного слова, наприклад: *instructing* – *доручаючи*; *whereas* – *беручи до уваги*; *party* – *сторона*; *credentials* – *повноваження* [21, с. 253].

Нормативно-правову лексику, яка використовується в текстах дипломатичних документів, можна поділити на два види: терміни загальноправового характеру та власне міжнародно-правові терміни. Певна частина юридичної та міжнародно-правової термінології може використовуватися одночасно у внутрішньодержавному та міжнародному праві [23, с. 192].

Специфічною особливістю мови текстів дипломатичних документів є також використання спеціальної лексики, яка включає значну кількість слів, що сприяють реалізації предмета договору. Виділення шару спеціальної лексики

обґрунтовується тим, що, по-перше, лексичні одиниці, які сприяють реалізації предмета договору, зокрема з умовою договору, є частотними компонентами спеціальних ділових норм, які, своєю чергою, є стилістичною основою текстів угод. По-друге, метою всіх домовленостей є досягнення порозуміння, підтвердження факту досягнення двома чи більше сторонами згоди щодо;

врегулювання спірних питань, тобто їх метою є досягнення згоди. Реалізація теми узгодження відбувається насамперед шляхом використання лексичних одиниць із відповідною семою. Однак до цієї ж категорії можна також віднести фрази, які в контексті набувають значення згоди, наприклад: *to adjust to*

satisfaction; amicable solution of the matter; to achieve solution; to commit to disarmament.

На основі аналізу мови угод методом суцільної вибірки можна виділити частотні опорні слова та похідні від них: *accede to, accept, agree to, adopt, affirm, agree to, approve, agree, confirm, accord, consensus, agreement, contract, convention, agreement, ratify, settle, sign, contract, sign – signature, signatory; accept – acceptance, rejection; agreement – agreement, disagreement* [35, с. 44-45].

Лексика, яка використовується під час складання міжнародних англомовних дипломатичних документів, кількісно обмежена. Виражена тенденція до замкнутості лексичної бази, збереження незмінного набору словосполучень, структур, характерних для певних ситуацій, незалежно від характеру документа, що загалом є проявом консерватизму офіційно-ділового стилю. Мова міжнародних договорів відзначається багатозначністю:

спостерігається тенденція до вживання лексем в одному з прямих номінативних значень, що сприяє однозначному тлумаченню окремих положень і явищ, а також обмеженню можливостей сполучення слів. Використані конструкції є типовими та продуктивними в текстах міжнародних договорів. Вони позбавлені емоційного навантаження, що сприяє створенню основних дискурсивних ознак

угод: формальності, формальності, лапідарності, а також однозначного розуміння та тлумачення певних ситуацій, угод та подій. Вони також виконують конструктивну, впорядкувальну роль у документі, створюють

архітектуру тексту, сприяють усвідомленню жанрової специфіки тексту та оформленню однотипних мовних ситуацій. Наприклад: *The member states*

(governments, parties, etc.) that have signed this Agreement... have agreed as follows; The Government ... and ... agree on the following; This Convention is open for signature; the member states that have signed this Agreement...have agreed that; in witness whereof the undersigned, duly authorized thereto, have signed the Protocol

[64, с. 45].

Вищевказані структури сигналізують про факт підписання, вступу в силу, ратифікації того чи іншого документа, затвердження та підтримки статей, протоколів, поправок. Частота використання цих структурних моделей і

типовість їх функцій у текстах угод дає можливість розглядати їх як особливі стандарти. Завдяки цим структурам створюється висока стандартизація міжнародних документів нормативного характеру, що проявляється у відборі композиційних лексичних засобів, які використовуються для уніфікованого оформлення типових ситуацій.

Специфікою англійських дипломатичних документів є імперсональність і об'єктивність, чіткість та стереотипність, а також стандартність форми. Наприклад, вербальна нота починається і закінчується стандартними компліментами, наприклад: *The Embassy of Ukraine in the United Kingdom of*

Great Britain and Northern Ireland presents its compliments to the Secretariat of the International Maritime Organisation and has the honour to inform about the following [77]. The Embassy of Ukraine to the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland avails itself of this opportunity to renew to the Secretariat of the International Maritime Organisation the assurances of its highest consideration [77]

(Додаток/Е).

Існують нікі та регламентовані стандарти та вимоги до написання дипломатичних документів. Існує теорія про те, що кожна країна та її культура мають дещо своєрідну структуру дипломатичних документів. Відмінність полягає, наприклад, у написанні формул звернення, звертання, кінцевої компліментарної формули та в деяких інших стилістичних характеристиках мови. Існує англо-американський стиль, який передбачає більш широке використання напівофіційного та приватного листування. Англо-американське дипломатичне мовлення поєднує риси епістолярного та офіційно-ділового стилю, що зумовлює особливий відбір лексики.

Мова дипломатичних документів має в собі відтінок офіційно-ділового стилю, який характеризується чіткістю, логічністю, об'єктивністю, стереотипністю, підкресленою ввічливістю, але разом з тим англійські дипломатичні документи не позбавлені емоційності.

Ступінь офіційності залежить від змісту, призначення та характеру дипломатичних документів, що пов'язано з ознаками певного жанру. Вона буде

відрізнятися у декларації, статуті чи комюніке, де використовується суха, ділова мова, навідріз від мови приватного листа.

Отже, дипломатичні документи неможливо розглядати без розмежування їх жанрових ознак. Такі фактори, як тематика, призначення документів, вимагають добору мовних засобів. На думку О. Зеленської на вибір лексики впливають 3 фактори: жанр документа, тема питання та спрямованість документа – «комунікативне завдання» [8, с. 223-224].

Різні автори досліджують різні лексико-семантичні підсистеми, або вивчають одну і ту ж підсистему, але називають її по-різному. Найбільш дискусійною є проблема ідентифікації терміна в тексті.

Ступінь вивченості типів і структури термінів дипломатичного дискурсу є недостатнім. Саме тлумачення терміна як дуже динамічного мовного знака в сучасній лінгвістиці виявляє, що «цілі системи» вимог, яким мають відповідати реальні терміни, у реальному житті є радше бажаними, ніж дійсними» [54, с. 54].

Один із провідних дослідників цієї проблеми Н.К. Кравченко, розглядає мову дипломатичних документів як специфічний тип юридичного дискурсу [17, с. 140].

До спеціальної лексики входять назви організацій, органів, порядків, посадових осіб, звання, посади, назви документів та їх частин, а також виділяємо такі тематичні групи термінологічних одиниць, як повні та точні назви документів та лексику, пов'язану зі сторонами угоди. Наприклад: *convention, constitutional procedures, ratification, parties, office* тощо. Науково-технічна термінологія виконує в дипломатичних документах відмінні функції, ніж у своїх підсистемах, ці терміни в дипломатичних документах не розкривають специфіки поняття, а лише називають їх. Їх основною функцією є виокремлення та конкретизація концепції чи проблеми, оскільки наукова проблема часто є лише фоном для вирішення політичних чи соціальних питань. Це визначає особливі функції науково-технічного шару термінів у дипломатичному дискурсі. Ця група термінів у дипломатичних документах призначена не для наукових, а для ознайомлювальних цілей. Тематичні

підгрупи цих термінів залежать від теми документа чи організації (ООН, ЮНЕСКО чи Greenpeace). Це зазвичай економічна, юридична, екологічна, технічна чи військова термінологія, наприклад: *International Court of Justice, arbitration, to settle disputes, financial budgetary, to bear expenses*. Як зазначає

О.М. Позинича, у процесі взаємодії цих терміносистем формується дипломатична терміносистема, яка вибирає терміни цих субмов, змінюючи тим самим їх семантику та когнітивний потенціал [59].

Загальноживана лексика в дипломатичних документах відображається шляхом використання слів, які часто мають інше значення, ніж ті, що використані в словнику. Це як наприклад: *to invite – пропонувати, mindful – враховуючи, to instruct – доручати, a party – сторона* [16]. Отже, ми бачимо, що загальноживана лексика в дипломатичних документах може виконувати функцію спеціальної термінології мови дипломатії.

Проте ця класифікація мовних елементів дипломатичних документів, на наш погляд, не є повною, оскільки не включає деякі важливі елементи, зокрема загальноживані лексичні одиниці, що входять до текстів дипломатичних документів, за допомогою додавання відповідних прикметників

термінологічного значення стають словосполученням і переходять до групи спеціальної термінології. Наприклад: *international guarantees, diplomatic language, diplomatic relations, state border* тощо. Це неасимільовані латинські та французькі слова та вирази, які отримали термінологічне позначення в мові дипломатичних документів (*Persona grata, the quorum, status quo*). Деякі з них у

мові дипломатичних документів мають значення, відмінні від тих, з якими вони вживаються в літературній мові. Наприклад, *ad referendum*, дослівно «на розгляд, для доповіді», мовою дипломатії це означає який потребує подальшого підтвердження компетентним органом. Ксенізми можна зарахувати до складу англійських термінологічних словосполучень, що дозволяє віднести їх до групи

спеціальної лексики мови дипломатії. Це наприклад: *Ad hoc expert group – спеціальні групи експертів, ex-gratia payment – добровільна виплата, right in rem – абсолютне право*, та ін. [53, с. 80].

У багатьох дипломатичних документах зустрічаються такі слова як *hereby, hereafter, therewith, henceforth, aforesaid* та ін. Це архаїчні слова і вирази, або сполучники – архаїзми. Вони є традицією англomовного ділового спілкування і характеризуються певною мірою термінологічно, оскільки стандартизують мову ділових документів і забезпечують комунікативну точність. Крім того, деякі з них є елементами спеціальної лексики, оскільки в мові дипломатії вони набувають іншого значення, ніж у словнику. Наприклад: *whereas* у дипломатичних документах буде означати *з урахуванням*.

В окрему групу спеціальної лексики можна виділити також так звані дискурсивні маркери. Вони допомагають розкрити суть проблеми, що розглядається в документі та сигналізують про початок, кінець, логічні чи зв'язки тексту. Це універсальні агрегати: сполучники, частки, прислівники, часто словосполучення: *to express thanks, to note with concern, with regard to, as concerns, as follows* тощо. Дискурсивні маркери виконують у дипломатичних документах інформативну функцію: вони характеризують дипломатичний підстиль і жанри дипломатичних документів зокрема. Яскравим прикладом є дискурсивні маркери мови резолюцій: *to resolve to authorize, to decide to establish, to recommend to consider*, або такі початкові слова: *Acknowledging, agreeing, being alarmed, welcoming* та ін. [14, с. 97].

В таблиці 2.1 представлено лексико-семантичні компоненти дипломатичного тексту [61, с. 578-579].

Таблиця 2.1

Лексико-семантичні компоненти дипломатичного тексту

Види	Засоби
Спеціальна лексика	Лексика дипломатичного забарвлення; дискусійні маркери; фразові стандарти; ксенізми; кліше вічливості; архаїчні вирази; контрактна лексика
Терміносистема	Юридична, військова, економічна, міжнародно-правова, науково-технічна

Терміни мови дипломатії є динамічними мовними знаками. Існує багато розбіжностей щодо визначення меж терміна, його видів, функцій і структури.

Слід підкреслити важливість вивчення структури терміна, що допоможе

визначити чинники, що дають змогу глибше вивчити цю лінгвістичну одиницю та визначити її роль у формуванні мови дипломатички як особливого виду дискурсу. Поділяючи думку таких дослідників як І.С. Квітко, О.Є. Пнелінцева, В.А. Судовцев, О. Зеленської виділяємо такі структурні групи термінів: прості, складні, словосполучення та скорочення [8, с. 224]. Враховуючи специфіку мови дипломатії, варто розрізняти прості терміни, похідні та непохідні.

Аналіз морфологічної структури простих термінів у дипломатичному дискурсі показав, що в англійській дипломатичній термінології переважають іменники. Це зумовлено насамперед їх номінативною функцією, функцією позначення певних предметів і явищ [29, с. 10].

Спостереження за словотвірними особливостями термінів дають змогу зробити висновок, що дериваційні процеси в досліджуваній терміносистемі представлені переважно суфіксальними утвореннями. Серед найпродуктивніших можна назвати наступні моделі утворення термінів-іменників дипломатичних документів (де V-дієслівна основа, А-прикметник): V+ment: *agree – agreement, approach – approchement*; V+-(t)ion / V+-ition / V+-ation / V+-cation: *access – accession, extradite – extradition, ratify – ratification, denounce – denunciation*; A+-(i)ty / A+-cy: *warlike – warlike, royal – royal, excellent – excellence*; V+-ing: *acknowledging, agreeing, believing, feeling, regretting, inviting* [55, с. 134-135].

Ця модель характерна лише для мови дипломатичних документів і ідентифікує тексти резолюцій.

Префіксальний спосіб створення дипломатичних термінів в англійській мові не є передовим. Продуктивними префіксами можна вважати: *dis-*, який має силу зворотного протиставлення значенню сполученого слова, наприклад: *dishonour, discontinuance*; *co-* позначає щось споріднене, для прикладу розглянемо слова: *comaker, cofounder* та *counter*, що означає «зустрічний» *counterclaim, counterattack*. Також зустрічаються префікси *anti-, inter-, post- та ex-*, наприклад слова: *antisocial, intermunicio, postwar, ex-deputy*.

Складні терміни утворюються особливим способом, наприклад поєднанням двох іменників: *Vice-council, Career-Diplomat* та ін.

Як показали результати аналізу, найчисельнішою структурною групою термінів у дипломатичних документах є словосполучення. Причиною цього є те, що будь-яка мова є обмеженою щодо ресурсів лексичних одиниць, а також тим, що будь-які поняття та явища дипломатії потребують особливо точного опису та назви.

Основною стилістичною ознакою дипломатичних документів є ясність змісту, наявність у них скорочених одиниць може сприйматися як щось, що суперечить цьому. Однак існують причини, які викликають це явище.

Основною причиною появи скорочень Калюжна називає економію і вважає, що стилістичність скорочень дозволяє збільшити обсяг інформації, що передається в документі, не збільшуючи його обсяг [17, с. 100].

У проаналізованих текстах дипломатичних документів простежуються дві основні тенденції у структурі аббревіатур. По-перше, середня кількість знаків у аббревіатурах становить 4. По-друге, слова, що пишуться через дефіс, не представлені. Як ілюстрації розглянемо наступні приклади: *ASA – Association of South – East Asia, IMCO – Inter-Governmental Maritime Consulative Organization.*

У дипломатичних документах різних жанрів зустрічаються також у великій кількості умовні позначення документів, організацій, органів. Такі позначення служать вказівником на певний документ, тобто з метою економії місця і збереження безперервності викладу думки (назви документів, як правило, громіздкі і можуть впливати на хід думки), назви скорочуються до умовних літер і цифр, наприклад): *E/PC/T/A – Preparatory Committee of the United Nations Conference on Trade and Employment: Commission A.* [42, с. 30-31].

Для резолюцій, наприклад, існує умовне позначення, що складається з арабських цифр, що вказують на порядковий номер постанови, і римських цифр у дужках, що вказують на сесії, на якій прийнято постанову – *RES/ 2604/ XXIV/*.

В підсумку проаналізувавши проблеми лексико-семантичних особливостей у текстах англійських дипломатичних документів, можна стверджувати, що мова дипломатичного дискурсу неоднорідна і залежить від жанру документа; характеризується чіткістю, логічністю, об'єктивністю, стереотипністю, що визначає мовну форму документа та комплекс

термінологічних одиниць, їх структуру. Терміни є складовою частиною мови дипломатичних документів поряд зі спеціальною та загальнозживаною лексикою.

2.2. Структурні та функціонально-прагматичні характеристики

англомовних дипломатичних документів

Стиль дипломатичних документів набуває оцінного забарвлення завдяки порівняно широкому вживанню прикметників: *vast, profound, immeasurable, huge, extreme, overwhelming, entire, massive, global, exogenous, vast, huge, tremendous, powerful, catastrophic, effective* тощо. Такі прикметники позначають гіперболізацію та інтенсивність характеристик понять чи явищ міжнародного життя.

Сама експресивність у деяких дослідженнях збігається з поняттям емоційності. Тому емоційність і експресивність наукової мови часто стають темою для дискусій. Про розмежування цих понять йдеться, зокрема, у працях Н. Лазебної [22, с. 410].

На думку Н. Лазебної, експресивність (експресивність) і емоційне забарвлення (позитивне чи негативне) – різні, але близькі явища. Емоційність створює експресію, оскільки емоційні засоби мови завжди експресивні. Експресивність є ширшим поняттям, оскільки воно, крім різноманітних смислових відтінків, містить і відтінки емоційного забарвлення [22, с. 408].

Сама прагматична категорія експресивності в термінах дипломатичних документів реалізується завдяки використанню епітетів, метафор, метонімії та стилістично різноманітної лексики. Розглянемо найбільш яскраві приклади цього явища в англомовному дипломатичному документі. У сучасному дипломатичному спілкуванні вживаються епітети: *gigantic plans, thorny problems, creeping annexation, root cause, large-scale action, bright future* тощо. Ще численнішими є приклади метафори: *cushion the impact, financial tectonic plates, collapse edge, investment tool, bear fruit, jumping off point site of aggression, process set in motion, shuttle diplomacy, gunboat diplomacy, rooftop protest,*

scream/howl/protest, brink of war, left/ the right wing of politics, curbing corruption, expanding the boundaries of understanding, а також такі широковідомі терміни, як *cold war, instigator of war* та ін. [65, с. 49]. Можемо назвати такі метафори «стандартизованими метафорами з підсилнеювальною та експресивною семантикою».

Говорячи про дипломатичну мову, важливо підкреслити її складний і суперечливий характер. Враховуючи розуміння дипломатичної мови як особливої субмови, що функціонує в різних жанрах дипломатичних документів (дипломатична промова, міжнародний договір тощо) і забезпечує спілкування в

дипломатичній сфері, виділяємо такі ознаки, як точність, чіткість, ясність, ритуалізація, консерватизм, з одного боку, і навмисна двозначність, натяк, значна залежність від довідкової інформації, важливість попередніх знань, з іншого. Постійна потреба поєднувати непоєднуване (ясність і натяк) вимагає від дипломата сумлінної роботи над словом. Їх часто називають *intuitive semioticians, architects of diplomatic saying*. Говорять також про *semantic obsession* [37, с. 297], з якою вибудовують дипломатичне спілкування.

Важливе місце серед мовних засобів, здатних вербалізувати категорію англомовного дипломатичного дискурсу, займає метафора. Враховуючи специфіку дипломатичного спілкування, можна сказати, що метафора відіграє важливу роль у міжнародних переговорах та налагодженні діалогу. Часто виникає потреба, щоб дипломатичний текст був орієнтований не лише на надання інформації, а й на вплив і переконання. Ретельно продумана дипломатична мова використовується як для приховування інформації, так і для виявлення того, що приховується. Очевидно, що метафора в дипломатії функціонує як форма мовної декорації, але цей «орнамент» має особливий характер і функцію. Метафора є потужним інструментом для проведення порівнянь, підкреслення ключових проблем та їх аспектів і зняття акценту на другорядних. Його можна вважати одним із найпотужніших лінгвістичних засобів, доступних дипломату.

Метафора становить інтерес не лише для лінгвістичних та літературних досліджень, але й стала значущою частиною політичної та соціальної

комунікації. У дипломатичній сфері це ефективний спосіб спростити опис складних понять і процесів, передати значний обсяг інформації, структурувати інформацію, запропонувати нову точку зору, обійти квазінорми дипломатичного етикету, вплинути, переконати, викрити, натяк, завіса.

Дослідження, спрямовані на демонстрацію ефекту метафори в дипломатії, мають насамперед зосереджуватися на реальності, яку метафори приховують.

Метафора в дипломатії значною мірою є індивідуальною інтерпретацією подій дипломатом, яка, несе в собі відбиток національної колективної свідомості [74].

У контексті цього дослідження емоційності як самостійної дискурсивної категорії та її лексичних ресурсів видається доречним запропонувати диференціацію дипломатичних метафор відповідно до їх прагматичного потенціалу. У цій роботі ми зосереджуємося на метафорах, які становлять

небезпеку для дипломатичного діалогу *danger metaphors*. Як працівники ми пропонуємо термін «небезпечні метафори» і вважаємо, що «небезпечні метафори» є одним із прагматично-комунікативних типів дипломатичної метафори, яка базується на потенційно оманливій аналогії, провокує конфлікти в міжнародній сфері та може призвести до краху діалогу. Як відомо, щоб

провести аналогію та порівняти, оратор припускає, що якщо дві речі схожі за одним параметром, то значною мірою вони схожі за всіма іншими характеристиками. Однак такі припущення часто призводять до «небезпечних» узагальнень і порівнянь. Якщо припущення хибні, то висновки хибні, а

результати переговорів негативні. Найбільша небезпека аналогії в дипломатії, на нашу думку, полягає, наприклад, у проєктуванні іміджу дипломата на всю країну, яку він представляє. Часто образа дипломата сприймається як образа країни, хоча його особистість мало спільного з цілим народом. Як приклад

метафор, що провокують / позначають небезпеку, наведемо метафоричний вислів «ефект доміно», який використовується для позначення реакції західних країн на процеси, що відбуваються в соціалістичних країнах. Однак використання цієї метафори для опису інших країн може призвести до краху діалогу в міжнародній політиці.

Іншими прикладами «небезпечних метафор» є *to lift your own people out, to take leadership from the top, to preserve their grip on power, at the bottom of a list of rankings*. В усіх цих прикладах простежуємо прагнення до домінування, агресію, надмірність. Про це свідчать такі лексеми, як *your own people, leadership, grip on power* [58, с. 237].

Потенційну небезпеку для дипломатів становлять і метафоричні вислови з лексичним компонентом «межа». З одного боку, створення регіонів є своєрідним структуруванням і впорядкуванням хаосу в міжнародній політиці, а з іншого, якщо такий поділ стає спільним надбанням, то змінити кордони в свідомості людей стає практично неможливо. маси. Ось як слова можуть формувати політику та впливати на хід історії. Міфи породжують інші міфи, які з часом стають небажаними для самої дипломатії.

Інший аспект метафоричності мови та категорії емоційності дипломатичного дискурсу в ширшому розумінні стосується невербальної комунікації. Як уже згадувалося, невербальне спілкування відіграє значну роль у дипломатії. Логічно припустити, що існують інші прояви метафори, які не обмежуються мовою, а включають невербальні елементи, такі як зображення, фотографії, жести. Метафора, що виникає на межі цих різних модальностей, або мультимодальна метафора, також властива дипломатичним документам. Підкреслимо, що мультимодальні метафори – це метафори, джерело і мета яких представлені виключно або переважно в різних модальностях. Ці модальності включають фотографії, жести, звуки, музику, зображення тощо. Головною перевагою використання мультимодальної метафори та метонімії в дипломатії є значно вища швидкість розповсюдження інформації, порівняно з вербальними засобами, а також більший вплив на аудиторію.

Мультимодальна метафора та метонімія – це лінгвістична стратегія, яка сприяє розвитку дипломатичних відносин, чітко відображаючи соціальні та міжнародні реалії. У дипломатії основним жанром, де простежується це мовне явище, є мікроблог дипломатів у Твіттері [83]. Одним із засобів створення категорії емоційності дипломатичних документів є метафора. Особливий інтерес у контексті дипломатії становлять його прояви на вербальному та

невербальному рівнях. Диференціація традиційних, вербальних метафор за прагматико-комунікативними типами дозволила виокремити «небезпечні метафори» як один із ефективних засобів емоційності в сучасній дипломатичній комунікації.

Метафори в дипломатичних документах служать не лише для вираження думки, а й беруть участь у процесі створення мовної картини світу у свідомості адресата. У дипломатичних текстах метафори передають і формують певну ідеологію, спонукають до дії, допомагають налагодити тісніші контакти.

Завдяки образу, який створює метафора, дипломатичне повідомлення дозволяє впливати і домінувати. У дипломатичних документах часто простежується використання метафори з метою ухилення чи відвертого обману, адже двозначність та ухилення – унікальне явище дипломатичного спілкування.

Ми часто відзначаємо наявність метонімії в англomовному дипломатичному документі, коли назви столиць, будівель чи установ вживаються у значенні держави та її уряду, наприклад, *The White House, Moscow, Paris, Downing Street* (МЗС Великобританії) та ін. Очевидно, що функція цих художніх засобів – передати ідею та загальну стилістичну атмосферу документа. Зрозуміло також, що не в усіх жанрах дипломатичних документів можна допускати використання художніх засобів.

Насиченість тексту метафорами та іншими виражальними засобами багато в чому залежить від жанру документа. Прикладом середовища їх активного використання можуть бути тексти дипломатичних промов. Серед усіх жанрів дипломатичних документів частотність виражальних засобів тут найвища, що зумовлює особливе місце промов серед жанрової палітри дипломатичних документів. Дипломатичні переговори, телеграми і тости також не позбавлені виразних засобів.

Є жанри, зокрема протоколів чи постанов, де метафоричні елементи майже відсутні. Специфіка кожного жанру вносить істотні корективи в розуміння дипломатичних документів, можна розглянути наступний приклад: *Goals of the common agricultural policy are: increasing the productivity of agriculture ... by ensuring the rational development of agricultural production and*

optimal use of production factors [70, p. 11]. This restriction would be very unusual, as clearly seen from the definition of the role of the ombudsman provided by the Council of Europe [57, c. 149].

Терміни з експресивними відтінками досить часто зустрічаються в дипломатичних документах. Виразність термінів англомовного дипломатичного документа зазнає в ньому певної трансформації, адаптується і підпорядковується його законам функціонування. Для дипломатичного стилю характерне таке перехідне явище, як експресивність, що зближує його з художнім. Підкреслимо, що це явище підкреслює те, що між окремими функціональними стилями не має непроникних бар'єрів і елементи одного стилю простежуються в інших.

Тональність – третя прагматична категорія, яка бере участь у створенні прагматичного потенціалу англомовних дипломатичних документів. Частково це виражається термінами. Категорія тональності виражається термінами, які включають елементи «дії з метою згоди», «вотумування»: *ratify, sign, settle, ensure, necessary, negotiate, commitment, agree, compel, approve, confirm, accept, consensus, accept, agree, confirm, consensus* та ін. [15].

Окрім імперативності, іншим аспектом категорії тональності дипломатичних документів є часопросторова структура документів. Певною мірою цей аспект також представлений термінами. Мовні засоби, що виражають час і простір, до яких належить документи, які є спеціальними і зазвичай мають 2 шари: час і місце створення документа; час і простір, згадані в документі. Розрізняємо дві рівноправні категорії тональності дипломатичних документів: предметну та конкретну. Об'єктивний рівень у документах реалізується завдяки граматичним категоріям (часові форми, модальні дієслова тощо); конкретний рівень – це пряма вказівка часу в документі.

За нашими спостереженнями, об'єктивний рівень часової перспективи тексту в дипломатичних документах найчастіше організують такі часові види дієслівні форми *Present, Past and Future Simple Active; Present and Past Progressive Active, Present and Past Perfect Active; Present Perfect Progressive*

Active. Рідше вживають форми пасивного стану: *Present та Past Simple Passive; Present та Past Perfect Passive.*

Форми простого часу виражають констатацію фактів у певний часовий проміжок, ілюструють конкретність дії, інколи підкреслюють актуальність вирішення певної проблеми, розглянемо приклад: *The report also contained an incomplete list of possible types of mismanagement; Improper management occurs when a state body does not act in accordance with a rule or principle binding on it»* [57, с. 148]. Тональність перфектних форм сприяє зв'язку минулого і

теперішнього: *For Category I material, storage within a protected area as defined for Category II above, access to which is further restricted to persons whose reliability has been determine* [57, с. 131].

Форми довгих часів – рідкісне явище в дипломатичних документах, зазвичай вони створюють ефект безпосередньої присутності в подіях, які описують. Некатегорична тональність у висловлюваннях, виражених модальними дієсловами, також співвідноситься з часовою тональністю, позиціонуючи дію в певних часових межах: *The Council may, acting by a qualified majority, decide whether, to what extent and by what procedure appropriate provisions may be established for sea and air transport* [79]. Модальні дієслова

найчастіше виражають некатегоричну тональність, коли мовець намагається викласти свою версію подій, що відбулися.

Специфічний рівень часової категорії тональності найчастіше демонструють дата і місце, які характерні майже для всіх документів. Орієнтир часу визначає розгортання в часі всього документа та виділення часової групи і належить до так званого специфічного рівня реалізації категорії часу дипломатичних документів. Так будується лінія тональності, на якій формується весь текстовий зміст темпоральності документа.

У текстах дипломатичних документів спостерігається узгодження значень «час» і «простір». Конкретності, стислості та чіткості стилю надає тональність, де опорні точки представлені термінологічними одиницями, містяться у згорнутому вигляді вже в назві, або першій частині документа [67, с. 124].

Текстова категорія темпоральності яскраво показує загальну характерну

властивість офіційно-ділового стилю; поєднання максимальної конкретності змісту й абстрактності засобів вираження.

Орієнтир місця, який є частиною дихотомії часопросторової тональності документа містить два компоненти, виражені термінологічними одиницями: країна (регіон), або «країна-країна» відносини, коли йдеться про укладення угод: *United Kingdom and Ireland: Visas, Asylum etc.*; текстові вказівки простору (зазвичай вказівка на адміністративні заклади): *local authorities, specialized agency, specialized agency.*

Інші мовні засоби, які б виражали ідею простору, зрідка простежуються в дипломатичних текстах, тому систематизувати їх важко. Дипломатичні тексти не фіксують умовну точку відліку місця, а лише віддаляються від неї. Зазвичай перший компонент визначається вже на початку документа: *The President of Ukraine ... ; Her Majesty the Queen of Denmark...* [75, с. 73-74].

В підсумку можна сказати, що одним із особливо прагматичних аспектів функціонування термінів є експресивність. У результаті дослідження виділено три прагматичні категорії експресивності термінів англомовного дипломатичного документа: власне експресивність і тональність.

Експресивність термінів дипломатичних документів зазнає певної адаптації в дискурсі та підпорядковується його законам функціонування. Термінів з експресивними відтінками в англомовному дипломатичному документі існує небагато, але вони істотно змінюють мовну картину документа, поєднуючи в ньому різні функціональні стилі. Виявлені мовно-стилістичні особливості дипломатичних текстів підтверджують наявність особливого дипломатичного стилю, який має багато спільного з офіційно-діловим, але не повністю з ним збігається, насамперед у використанні лексичного матеріалу та деяких особливостях синтаксис. Ключову роль у формуванні англомовного дипломатичного документа відіграє лексика, структура тексту і, зокрема, терміни.

2.3. Застосування перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій етикетних формул і кліше у перекладі текстів

англомовного дискурсу

Для правильної передачі інформації перекладачу необхідно врахувати всі аспекти адекватного перекладу. Перекладач повинен адаптувати текст під цільову аудиторію. Оригінальний текст розрахований переважно на слухача, який є носієм мови та представником певної культури. Тому те, що цілком зрозуміло одному слухачеві і сприймається ним, може бути не повністю сприйнято тим, хто живе в іншому мовному середовищі або в іншому часовому вимірі. Враховуючи це, перекладач іноді змушений порушувати правило незмінності інформації в тексті. Слід виділяти, а іноді й пояснювати факти, які не пояснюються в оригіналі, що призводить до розширення інформаційної структури тексту. Це може бути не тільки пояснення змісту незнайомих слухачеві реалій, а й тлумачення окремих спеціальних термінів, пов'язаних з історією країни або характерних лише для культури її народу. Досить часто таке розширення (або звуження) інформації вихідного тексту виникає при перекладі дипломатичних текстів, у яких мовці часто використовують терміни та власні назви, зрозумілі лише для свого народу та культури. Саме тоді перекладач має звернутися до перекладацьких універсалій.

Перекладацькі універсалії визначаються як «лінгвістичні особливості, які, як правило, з'являються в текстах перекладу і вважаються практично немінучими побічними продуктами процесу посередництва між двома мовами, а не результатом інтерференції двох мов» [62, с. 89]. За тлумаченням С. Лавіоса, серед найбільш типових перекладацьких універсалій є: симпліфікація, експлікація, нормалізація [62, с. 90].

У випадку, коли нормативне використання дискурсивних маркерів (сполучників) у мові оригіналу чи мові перекладу не збігається, або коли вихідний текст збільшується після ретельної обробки, тоді використовується експлікація. Явище експлікації можна вважати невід'ємною частиною перекладу в обох випадках. Крім того, для С. Блом-Кулки ця тенденція до експліцитності є «ірраціональною, спонтанною, неконтрольованою константою».

Щодо питання про типологію перекладацьких трансформацій досі дослідники не прийшли до єдиної думки, однак класифікація В. Н. Комісарова, яка достатньо повно показує трансформацію одиниць перекладу, вважається однією з найбільш складних і структурованих. Відповідно до цієї класифікації виділяють 3 основні види перекладацьких трансформацій, а саме: лексичні, граматичні та лексикограматичні. В. Н. Комісаров, як і багато інших дослідників, наприклад А. М. Фітерман і Т. Р. Левицька, виділяє три основні групи перекладацьких трансформацій. Проте, на відміну від тих, хто також розрізняє лексико-граматичні трансформації, третю категорію він називає інакше. Лексичні трансформації описують формальні та змістовні відносини між словами та фразами в оригіналі та перекладі [86].

Лексико-семантичними замінами О. Я. Зелінська також відносить лексичні трансформації – такий спосіб перекладу лексичних одиниць оригіналу, при якому використовуються одиниці мови перекладу, зміст яких не відповідає значенню вихідних одиниць, але завдяки певним логічним перетворенням воно стає зрозумілим. Такі заміни включають узагальнення, конкретизацію та модуляцію (семантичний розвиток) значення вихідної одиниці [7, с. 139]. Граматичні трансформації передбачають перетворення структури речення відповідно до норм мови перекладу. Трансформація може бути як повною (заміна головних членів речення), так і частковою (заміна лише другорядних членів речення). Частина мови також можна замінювати. До граматичних трансформацій відносить: дослівний переклад (синтаксична асиміляція), при якому синтаксичні структури вихідного тексту замінюються подібною структурою мови перекладу, поділ речень, коли в перекладі одне речення оригіналу поділяється на кілька речень; комбінування речень, коли одному реченню в перекладі відповідають два-три речення оригіналу; граматичні заміни, за яких перекладач відмовляється «від використання подібних граматичних форм у перекладі» [4, с. 11-12]. Граматичні трансформації, у свою чергу, поділяються на дві підгрупи: морфологічні та синтаксичні.

Крім лексико-граматичних трансформацій виділяють таку групу як лексико-граматичні трансформації, серед них: «антонімічний переклад – вид перекладу, під час якого стверджувальна форма оригіналу в перекладі замінюється заперечною формою (або навпаки)». При цьому одиниця мови оригіналу може бути замінена не тільки протилежною одиницею мови перекладу, а й іншими словами та сполученнями, що виражають протилежну думку; описовий переклад (експлікація) – лексико-граматична трансформація, в якому лексична одиниця оригіналу замінена словосполученням, яке розкриває (пояснює) його значення, тобто дає більш-менш повне пояснення або визначення цього значення мовою перекладу; компенсація – спосіб перекладу, в якому елементи смислу, втрачені під час перекладу, компенсуються в тексті перекладу будь-яким іншим способом» [29].

Дія **експлікації** виражається у збільшенні кількості елементів тексту в перекладі порівняно з оригіналом. Причиною цього можуть бути невідповідності між вихідним текстом і цільовим текстом, а також дія психолінгвістичного чинника актуалізації перекладачем логічного локального та глобального зв'язку між сегментами тексту. Наявність маркерів глобальної когерентності може бути одним із проявів ефекту експліцитації. Для читачів і слухачів прагматичні маркери вказують на зміну фокуса уваги та намірів мовця або вказують на розмежування певних тем і уникнення їх [7, с. 136-137].

Прагматичні маркери вказують на локальний чи глобальний зв'язок між сегментами тексту, а їх функція реалізується на трьох структурних рівнях дискурсу: семантичному, прагматичному та топічному, оскільки об'єктом прагмалінгвістики, як відомо, є мовні одиниці (від фонем до речення). Прагмалінгвістичні властивості речень досліджуються прагматичним синтаксисом, який реалізує функціонально орієнтований підхід до вивчення речень, за якого мовознавця цікавить насамперед комунікативно-функціональне призначення та використання речень у мовленнєвих актах спілкування [29, с. 135].

На тематичному рівні прагматичні маркери з'єднують віддалені один від одного сегменти та визначають відношення між цими сегментами. Як показує

наш подальший аналіз, інші елементи можуть бути прагматичними маркерами експлікації.

Звернемо увагу на такі речення: *The State Parties recognize the right of everyone: to take part in cultural life; to enjoy the benefits of scientific progress and its applications; to benefit from the protection of the moral and material interests*

[29]. – Держави визнають право кожної людини на: участь у культурному житті; користування результатами наукового прогресу та їх практичне застосування; користування захистом моральних і матеріальних інтересів

[76], перекладач використовує експлікацію, надаючи додаткову інформацію, якої не було в оригінальному тексті для пояснення та розкриття змісту тексту.

Симпліфікація – перекладацька універсалия, суть якої полягає в тому, що інформація вихідного тексту стає спрощеною в цільовому тексті.

Спрощення спостерігається, коли в перекладі зменшується коефіцієнт лексичного розмаїття і насиченості, підвищується коефіцієнт читабельності

тексту через поділ складних речень на менші в цільовому тексті. У центрі нашої уваги в цьому дослідженні – спрощення на лексичному та синтаксичному рівнях, наприклад: *For the purpose of the results achieved by State Parties...there*

should be adopted a special document [29]. – Для розгляду результатів, досягнутих державами-учасницями...приймається спеціальний документ [76].

Коротші речення легше сприймаються слухачем/читачем. Стратегією спрощення цілком обгрунтовано вважається та, яка полегшує сприйняття

тексту через використання трансформації структури речення (скорочення довжини речення, тобто «подрібнення речення»). У вихідному тексті одне

складне речення, а в перекладі – два або навіть три речення, наприклад: *I'm going to talk about the UK's global role and our work with our allies around the world, but first I'll turn to the events of this remarkable week, because never before*

has there been a collective expulsion of Russian diplomats on the scale that we've seen over the past few days [80]. – Я хочу обговорити глобальну роль

Великобританії та нашу роботу з союзниками по всьому світу. Але спочатку я звернуся до подій цього важливого тижня. Тому, що ми ніколи не мали такого

масштабного колективного вислання російських дипломатів, як це сталося минулого кілька днів [30].

Варто також зазначити, що деякі модальні слова та сполучники виступають як маркери спрощення. Наприклад, у наведеному реченні модальне дієслово *can* виступає як маркер спрощення: *And I believe that day can and will come.* – Я вірю, що цей день **настане**. Сполучник *if* виступає маркером симпліфікації в даному прикладі: *And if and when it does I believe it will be thanks...* [76] – *І коли він настане, я гадаю, ми матимемо...* [29].

Такі перекладацькі універсалії, як експлікації (збільшення кількості слів тексту в перекладах порівняно з оригіналом) і симпліфікація (спрощення), досить часто використовуються при перекладі дипломатичних текстів, роблячи їх чіткішими, зрозумілими і доступними для слухача, оскільки правила прагматичного тлумачення є водночас і правилами ведення розмови, і тими правилами-техніками, які перекладач (учасник комунікації чи спостерігач) використовує під час реінтерпретації висловлювань за локацією та семантикою [38, с. 322].

У процесі історичного розвитку англійської мови з'явилися свої лексичні, морфологічні, синтаксичні, просодичні засоби вираження ввічливості, особливі етикетні мовні формули, які утворюють цілу систему мовного етикету [50]. Ці мовні формули етикету використовуються: при встановленні контакту між учасниками комунікативного процесу – формули звертань і привітань; при підтримці контакту – формули вибачень, прохань, подяк тощо; у разі тимчасового чи тривалого припинення контакту – формули прощання, побажання тощо. У дипломатичному дискурсі, окрім формул етикету, до складу мовного дипломатичного етикету входять також соціально-мовні символи етикетного рівня: форми заперечення (незгоди) та твердження (згода), форми запитань, що використовуються серед політичного середовища. За допомогою відповідного набору мовних формул етикету створюється тональність спілкування та передачі інформації, тобто така соціальна якість спілкування, яку можна визначити як ступінь дотримання етичних норм взаємодії між комунікантами, як показник культури та інтелігентності співрозмовників.

Форми і засоби вираження етикету визначаються екстралінгвістичними соціальними чинниками, які залежать від характеру ситуації, особливостей співрозмовників (статі, віку, соціального статусу, ролі тощо), ієрархії соціального статусу співрозмовників. (нижчий, рівний, вищий), функції вираження (прохання, наказу тощо).

В англійській мові існують мовні структури, які використовуються для висловлення прохання, запитання чи заяви мовця менш різким і прямим, але більш ввічливим способом. Термін «принцип ввічливості» сформулював і дослідив британський лінгвіст Дж. Ліч. у своїй книзі «Принципи прагматики».

У найзагальнішому вигляді принцип ввічливості можна визначити як тип соціальної взаємодії, заснований на повазі до особистості партнера. Дотримання цього принципу висуває певні вимоги до поведінки членів суспільства, які полягають у врахуванні інтересів партнера, врахуванні його думки та побажань, максимальному сприянні виконанню покладених на нього завдань. Дотримання принципу ввічливості має на меті досягнення ефективності соціальної взаємодії за рахунок «збереження соціальної рівноваги та дружніх стосунків», як вважає Дж. Ліч [78].

У свою чергу П. Браун і С. Левінсон поширюють це поняття на «теорію ввічливості» і пропонують розглядати ввічливість як збереження «обличчя». Згідно з їх визначенням, ввічливість як мовне явище – це використання мовних засобів, що дозволяють «пом'якшити загрозу» соціального обличчя співрозмовника. Вони зазначають, що ввічливість є важливим прагматичним фактором, який спрямовує процес спілкування.

Щоб зрозуміти теорію ввічливості Брауна і Левінсона, потрібно спочатку визначити поняття «обличчя». Для Гофмана «обличчя» пов'язане з почуттями, які людина відчуває під час контакту з іншими. Це залежить від соціальних цінностей і є частиною звичаїв людського спілкування.

За їхніми твердженнями, люди «співпрацюють у збереженні обличчя у взаємодії, така співпраця заснована на взаємній уразливості обличчя». Враховуючи той факт, що учасники даної взаємодії, як правило, вважаються раціональними та хочуть захистити обличчя один одного, вони намагатимуться

уникати або принаймні пом'якшувати дії, що загрожують обличчю іншого: стратегії ввічливості будуть використані у відповідь на погрозливі дії.

Браун і Левінсон розробили великий репертуар мовних стратегій ввічливості, які змінюються залежно від природи дій, що загрожують обличчю [62, с. 158]. У той час як підхід Брауна і Левінсона є лінгвістично орієнтованим, підхід Гофмана є соціологічним. Згідно з теорією Гофмана, роботу з мімікою можна розділити на два процеси: процеси уникнення (ситуації, що потенційно загрожують обличчю) і процеси корекції (які можна використовувати після неминучої ситуації, що загрожує обличчю) [71, с. 326-327].

Прохання, і накази (або директиви) є спробами змусити інших щось зробити. Вони можуть відрізнитися залежно від відносин між мовцем і адресатом. В основі директиви лежить презумпція того, що той, хто говорить, має право віддавати наказ, який адресат має соціальний обов'язок виконувати – ознака відносин, що характеризуються асиметричним статусом або владою. Запит несе в собі припущення, що адресат має право відмовитися від його виконання, і це має бути зроблено таким чином, щоб підтримувати ілюзію, що відмова є можливістю. Оскільки запит передбачає альтернативний спосіб дій, виконання вимог можна вважати добровільним. Свою роль тут відіграє мовна

форма вираження. Прохання, сформульовані у вигляді наказів прямої мови, набагато більше стримують реакцію адресата, ніж таке ж прохання, сформульоване непрямо. Під час перекладу, особливо послідовного або синхронного, можуть виникнути певні труднощі з вибором правильних

«високих» слів при перекладі ввічливих ліше звертання чи назв посад певних установ, наприклад: *Dear Mr. Chairman of the Verkhovna Rada of Ukraine, Dear Mr. Prime Minister of Ukraine, dear people's Deputies of Ukraine!* *A new history of Ukraine and the European Union has begun* [29]. – **Шановний пане Голово Верховної Ради України, шановний пане Прем'єр-міністре України, шановні**

народні депутати України! *Розпочалася нова історія України та Європейського Союзу* [76].

Ввічливість і тактовність мовця виражена у зверненні до мера такою фразою: *But by your leave my Lord Mayor and without wishing to be in any way*

invidious I want to remind you of the full roll of honour – Але, з вашого дозволу, лорде-мере, не хотів би бути нестерпним – я все ж нагадаю повний почесний список країн, що вислали дипломатів. Для вираження своєї підтримки діям інших країн, мовець використовує фразу ...and I thank them from the bottom of my heart, яку перекладач передає і я щиро вдячний їм [50].

*My Lord Mayor, перекладач може передати фразою «Вельмишановний лорде-мере», відповідно Your Excellencies» передається як *ваша високоповажності* та Ladies and gentlemen – леді та джентельмени, що очевидно, є більш доцільним у контексті.*

Розглянемо питання ввічливості як проблему для перекладача ще в кількох виступах британських дипломатів.

Промова Джеремі Корбіна починається словами: *Conference, thank you. This is an extraordinary and precarious moment in our country's history [78]. –*

Дякую всім присутнім на конференції. Сьогодні неординарний і водночас складний період у житті нашої країни.

Це привітання та початкова фраза можуть викликати труднощі для перекладача-початківця. Дослівний переклад прозвучав би неприйнятно для адресата.

Звернемо увагу на уривок виступу Маргарет Тетчер. Ввічливим аспектом цієї промови є похвала колеги: *...However, I am very lucky to have a wonderful deputy who is wonderful in all places and all times – Willie Whitelaw [86].*

Проте я надзвичайно радий, що у мене є чудовий заступник, який завжди і в усьому мені допомагає – Віллі Вайтлоу [73].

Отже, розглядаючи категорію етикетних формул як проблему перекладу в дипломатичних текстах, можна зробити висновок, що в процесі перекладу велике значення має доречність у визначенні контекстуального вираження. При перекладі ввічливих фраз, звертань, похвал слід звертати увагу не лише на денотативне значення, а й на те, як вирази вживаються в комунікативних ситуаціях, як вони тлумачаться в контексті.

Під час перекладу дипломатичних текстів конче необхідно зберегти

послідовність, внутрішню логіку тексту, фразову організацію, дотримуватись текстової регламентації, наприклад: *115 days between the submission of the Ukrainian application for membership and the response of the European Union is a record short time. We were united as well as for the sake of our defense, we acted in unity as well as for the defense of our state, our land. We did not stop for a moment*

[29]. – *115 днів між подачею української заявки на вступ і відповіддю Європейського Союзу – це рекордно короткий термін. Ми були згуртовані так само як заради нашої оборони, ми діяли у єдності так само як для захисту нашої держави, нашої землі. Ми не зупинялися ні на мить* [76].

Необхідно прагнути відтворити нейтральність, виключити полісемію та можливості двозначного трактування слів, наприклад: *We have joined the common European energy network and now have the opportunity to export electricity to the countries of the European Union* [29]. – *Ми приєдналися до спільної європейської енергетичної мережі та тепер маємо змогу експортувати електрику країнам Європейського Союзу* [76].

Як бачимо, у наведених вище прикладах, всі лексичні одиниць мають свій відповідник, структура тексту регламентована та відповідно відображається у перекладі, зберігається послідовність викладу думки. Текст перекладу зберігає нейтральність тону та передає чіткість змісту.

Висновки до розділу 2

Мова дипломатичного дискурсу неоднорідна і залежить від жанру документа; вона характеризується чіткістю, логічністю, об'єктивністю, стереотипністю, що визначає мовну форму документа та комплекс термінологічних одиниць, їх структуру. Терміни є складовою частиною мови дипломатичних документів поряд зі спеціальною та загальнозживаною лексикою; аналіз їх структури дозволяє поділити їх на прості, складні, словосполучення та аббревіатури та показує, що дипломатичний дискурс має чітку систему специфічного функціонування всіх мовних елементів.

Одним із особливо прагматичних аспектів функціонування термінів є експресивність. У результаті дослідження виділено три прагматичні категорії експресивності термінів англomовного дипломатичного документа: власне експресивність і тональність. Експресивність термінів дипломатичних документів зазнає певної адаптації в цьому дискурсі та підпорядковується його законам функціонування. Термінів з експресивними відтінками значення в англomовному дипломатичному документі небагато, але вони істотно змінюють мовну картину документа, поєднуючи в ньому різні функціональні стилі.

Виявлені мовностилістичні особливості дипломатичних текстів підтверджують наявність особливого дипломатичного стилю, який має багато спільного з офіційно-діловим, але не повністю з ним збігається, насамперед у використанні лексичного матеріалу та деяких особливостях синтаксис. Ключову роль у формуванні англomовного дипломатичного документа відіграють терміни.

Розглядаючи категорію етикетних формул як проблему перекладу в дипломатичному дискурсі, можна зробити висновок, що в процесі перекладу велике значення має доречність у визначенні контекстуального вираження. При перекладі ввічливих фраз, звертань, похвал слід звертати увагу не лише на денотативне значення, а й на те, як вирази вживаються в комунікативних ситуаціях та як вони тлумачаться в контексті.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ КОНТЕКСТ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1. Лексичні трансформації при перекладі англomовних дипломатичних документів

До лексичних засобів, що використовуються у процесі відтворення лексичних трансформацій при перекладі англomовних дипломатичних документів українською мовою, відносяться збереження вихідної форми лексичної одиниці, транслітерація та калькування. Розглянемо детальніше специфіку їх використання (таблиця 3.1, Додаток В).

Збереження вихідної форми застосовується у випадках, коли лексичні одиниці не мають усталених українських відповідників, однак при перекладі відтворення їх засобами української мови не вимагається, оскільки у світовій практиці ці лексичні одиниці застосовуються у своєму вихідному вигляді, наприклад, при відтворенні одиниць *PCI (Project of Common Interests)* та *PECI/PMI (Projects of Energy Community Interest / Projects of Mutual Interest)* – назв міжнародних проєктів Європейського Союзу тощо [73].

У деяких випадках при збереженні вихідної форми надається переклад лексичної одиниці, як у випадку з документом *Horizon 2020*, що передається як «Горизонт 2020» (*Horizon 2020*) тощо [73].

Наприклад: *Collaborating in the process of identification and implementation of Projects of Common Interest (PCIs) (where appropriate) and Projects of Energy Community Interest (PECIs) or Projects of Mutual Interest (PMIs), in strengthening the compatibility and coordination between PCI and Peci / PMI and in seeking to achieve full application of energy market rules on all interconnections based on EU legislation* [54, с. 54] – Співпраця у процесі ідентифікації та реалізації Проєктів спільного інтересу (PCI) (у відповідних випадках) та Проєктів спільного інтересу у рамках Енергетичного Співтовариства або Проєктів взаємного інтересу (PECI та PMI), співробітництво з метою підвищення ступеня

сумісності та координованості проектів PCI та PECI/PMD, а також у прагненні забезпечити в повному обсязі застосування правил енергетичного ринку до всіх транскордонних переговорів на основі законодавства ЄС [73].

Транслітерація являє собою політерну передачу лексичної одиниці, особливо – абрєвіатури. Наприклад: *The Sides should also cooperate in the diversification of nuclear fuel supplies for VVER nuclear reactors, including those based on indigenous reserves, with special attention to the issue of licensing of the fuel from different providers* [81] – Сторони також повинні співпрацювати у

питаннях диверсифікації джерел постачання ядерного палива для ядерних реакторів типу **VVER**, у тому числі за рахунок місцевих резервів, приділяючи особливу увагу питанню ліцензування палива від альтернативних постачальників [73]. В проаналізованому матеріалі транслітерація

використовується при передачі абрєвіатури українськомовного походження VVER (Vodo-Vodyanoi Energetichesky Reaktor) – ВВЕР (Водоводяний енергетичний реактор).

Продуктивним засобом передачі лексичних одиниць дипломатичного дискурсу є калькування як покомпонентне відтворення цих одиниць їх українськомовними відповідниками. Така трансформація може застосовуватися

до лексичних одиниць дипломатичного дискурсу незалежно від кількості компонентів у них: однокомпонентні одиниці – складні слова, наприклад, *taxpayer* – платник податків; однокомпонентні одиниці – абрєвіатури, коли їх компоненти відтворюються послівно; двокомпонентні одиниці; багатоконпонентні одиниці; одиниці у вигляді фраз.

Розгляньмо їх більш детально:

1) Однокомпонентні одиниці

Наприклад: *Ensure that all legitimate VAT refund claims are paid in cash, or netted out against VAT obligations of the taxpayer in question, in a timely manner*

[80] – Забезпечення вчасних грошових виплат за всіма легітимними вимогами щодо відшкодування ПДВ або здійснення компенсації відповідним платникам податків ПДВ-облігаціями [74].

2) Однокомпонентні одиниці аббревіатури, коли їх компоненти відтворюються дослівно.

Наприклад: *Submission to the Verkhovna Rada a draft law updating the existing legislation on the ACU and extending its remit to include state-owned enterprises* [80] – Внесення на розгляд Верховної Ради України законопроекту, спрямованого на оновлення існуючого законодавства про **Рахункову палату України** та розширення її повноважень зокрема на державні підприємства [74].

3) Двокомпонентні одиниці.

Наприклад: *These conditions are based on the economic stabilisation and reform programme endorsed by Ukraine's authorities, and are consistent with the agreement reached by Ukraine with the IMF* [80] – Ці умови засновані на програмі **економічної стабілізації та реформ**, схваленої органами влади України, та узгодженої з домовленістю, досягнутою Україною з МВФ [74].

4) Багатокомпонентні одиниці.

Наприклад: *On 14 April 2014, the Council of the European Union adopted a decision to make available to Ukraine macro-financial assistance of up to 1 billion EUR in the form of a loan (Decision /2014/215/EU)* [80] – 14 квітня 2014 року **Рада Європейського Союзу** прийняла рішення про надання Україні макрофінансової допомоги у розмірі до 1 мільярда євро у вигляді кредиту (Рішення 2014/215/ЕС) [74].

5) Одиниці у вигляді фраз.

Наприклад: *In case of a negative evaluation, the Commission may withhold the disbursement of the second instalment until Ukraine proves the compliance with the conditionality* [80] – У випадку **негативної оцінки**, Комісія може призупинити виплату другого траншу до часу доведення Україною виконання умов [74].

Таким чином, лексичні засоби передачі в українськомовних перекладах лексичних трансформацій при перекладі англійськомовних дипломатичних документів представлені такими засобами: збереження вихідної форми у випадку інтернаціоналізації лексичних одиниць у їх вихідному вигляді у

міжнародному суспільстві; транслітерація при передачі окремих абrevіатур не англійськомовного походження; калькування при передачі одно-, дво- та багатокomпонентних одиниць (власних назв, термінів, виразів-кліше) із прозорою семантикою.

3.2. Лексико-семантичні трансформації при перекладі англomовних дипломатичних документів

До лексико-семантичних перекладацьких трансформацій, що використовуються у процесі перекладу англomовних дипломатичних документів українською мовою, відносяться генералізація, конкретизація, диференціація та модуляція. Розглянемо детальніше специфіку їх використання (таблиця 3.2, додаток В).

Під **генералізацією** значення розуміємо заміну слова оригіналу з більш вузькою семантикою словом мови перекладу ширшою семантикою. Генералізація може застосовуватися у випадках, коли в українській мовній реальності відсутній термін на позначення аналогічного поняття, однак існує необхідність передати хоча б приблизне значення. Генералізація застосовується і при передачі сталих виразів, наприклад: *A number of **significant** developments have taken place in the last few years that have been taken into account in drawing up this new Strategic Energy Partnership [81]* – Впродовж кількох останніх років відбулася низка **значних подій**, які були взяті до уваги під час підготовки цього Меморандуму про взаєморозуміння щодо стратегічного енергетичного партнерства [73]. У прикладі ми можемо бачити застосування прийому генералізації, тому що в прикладі лексичну конструкцію *significant development* було замінено на *значну подію*, хоча в тексті оригіналу мається на увазі досить конкретні події.

Конкретизація значення розуміється як перекладацька трансформація, що передбачає заміну слова з ширшим значенням у мові оригіналу словом із вужчим значенням у мові перекладу [25, с. 113].

Багатозначне слово *public* у сполученні *extrabudgetary public funds* передається при перекладі прикметником державний, що уточнює призначення загальних коштів.

Конкретизація застосовується і при передачі оцінних одиниць.

Конкретизації можуть підлягати навіть прийменники, наприклад, приблизний прикметник *by* при перекладі передається як точний обмежувальний прикметник до: *Elaboration and publication of draft Annual Procurement Plans for the year 2015 by each of the Procurement Entities or Contracting Authorities financed by the State Budget by 15 September 2014* [80] –

Підготовка й оприлюднення проєктів Річних планів державних закупівель на 2015 рік кожним суб'єктом, що здійснює закупівлі, чи державним замовником, що фінансується з державного бюджету, до 15 вересня 2014 [74].

Диференціація значення викликана тим, що велика кількість слів англійської мови з широкою семантикою не мають еквівалентів в українській мові. У таких випадках словники пропонують декілька значень, що лише частково покривають значення вихідного слова, і перекладач повинен обирати з наявних варіантів таких відповідників, що найкраще підходить до певного контексту [25, с. 114].

Диференціації підлягають окремі лексичні одиниці, які передаються шляхом вибору найбільш доцільного варіанту перекладу, наприклад: *IMF* (*International Monetary Fund*) – МВФ (Міжнародний валютний фонд); *reduce, suspend or cancel* [80]. – зменшити, призупинити або скасувати; *relevant* – належні; *necessary* – необхідний; *other WTO compatible instruments* – інших суміжних інструментів СОТ; *external arrears* – зовнішня заборгованість; *solid basis* – фундаментальні принципи; *recall the importance* – нагадувати про необхідність [73].

Модуляція – це така перекладацька трансформація, що полягає у заміні словникового еквівалента контекстуальним, який є логічно пов'язаним із вихідним словом [25, с. 114]. При застосуванні модуляції лексичні одиниці замінюються близько пов'язаними з ними, що дозволяє передати логічні зв'язки у рамках словосполучень, наприклад: *Also, the provisions of the Loan*

Facility Agreement on early repayment will apply in case it has been established that Ukraine has engaged, in relation to the management of this assistance, in any act of fraud, corruption or any other illegal activity [80] – Також положення Кредитної

угоди щодо **довгострокового погашення** буде застосовуватись у випадку, якщо буде встановлено, що Україна, у частині управління цією допомогою, бере участь у будь-яких актах шахрайства, корупції або будь-якій іншій діяльності [74].

Наведемо ще декілька поширених прикладів модуляції в дипломатичних текстах: *in question – до запити*; *ex – post evaluation – заключна оцінка*; *the consultations should result* – консультації повинні привести;

good progress – значні успіхи; *the European Commission's Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy* – Рамкова стратегія Європейської Комісії щодо Сталого Енергетичного Союзу з довгостроковою політикою щодо запобігання зміні клімату [6, с. 67-68].

Отже, лексико-семантичними засобами передачі при перекладі лексико-стилістичних особливостей текстів дипломатичного дискурсу є наступні перекладацькі трансформації: генералізація як засіб приблизної передачі значення лексичної одиниці у випадку відсутності еквівалента; конкретизація як засіб уточнення значення лексичної одиниці з метою надання докладного пояснення сутності поняття; диференціація як вибір із неповних відповідників, дозволяє віднайти саме той відтінок значення слова, який дозволить найкраще передати значення лексичної одиниці при перекладі; модуляція як вибір логічно пов'язаної лексичної одиниці, що дозволяє передати сутність описуваного явища.

3.3. Типологія граматичних трансформацій при відтворенні текстів

англомовних дипломатичних документів українською мовою

До граматичних перекладацьких трансформацій, які використовуються під час відтворення відтворенні текстів англomовних дипломатичних

документів українською мовою, відносимо транспозицію, граматичні заміни, додавання та видуження (таблиця 3.2, додаток Е).

Транспозиція – це перекладацька трансформація, яка полягає у зміні порядку слів у вислові чи реченні, що часто викликана структурними відмінностями у вираженні теми і реми у мові оригіналу та мові перекладу [25, с. 112]. Зокрема, транспозиція використовується у випадку перекладу документів, що містять назви країн або їх груп, відповідно до одизькості до читача, наприклад: *The Association Agreement between the EU and Ukraine* –

Угода про Асоціацію між Україною та ЄС: the Association Agreement between the EU and Ukraine, which was signed in March and June 2014, includes provisions specifically dedicated to energy, energy-related trade and harmonization of the Ukrainian legislative framework with that of the EU in the energy sector [81] –

Угода про Асоціацію між Україною та ЄС, яка була підписана у березні та червні 2014 року, містить положення, що конкретно стосуються сфери енергетики, торгівлі енергоносіями та гармонізації українського законодавства з правом ЄС у галузі енергетики [73]

Транспозиція також застосовується при передачі українською мовою багатокomпонентних словосполучень, коли необхідно зберегти усталений порядок слів для мови перекладу, наприклад: *Cooperating on joint initiatives and on ways to diversify and enhance their security of energy supply, including protection of energy critical infrastructures and against cyber security threats* [81] –

Співробітництво щодо реалізації спільних ініціатив та способів диверсифікації та підвищення безпеки енергопостачання, включаючи захист критично важливих енергетичних структур та захист від загроз кібербезпеки [73]

Граматичні заміни розуміємо як заміну слова, що належить до однієї частини мови, словом, що належить до іншої, або ж заміну однієї синтаксичної конструкції іншою [60, с. 227].

Заміни частиномовної належності лексичних одиниць можуть бути наступними:

1) заміна дієслова іменником: *be exchanged* → обмін; *will prepare* → підготовка; *to cooperate* – співпраця; *to cooperate* → співробітництво тощо;

2) заміни іменника прикметником: *government* – державний; *energy* → енергетичний тощо;

3) заміни *Participle* і іменниками, як в *financing* → фінансування тощо;

4) заміна прислівника прикметником, наприклад, *timely* → своєчасний, *fully* → повний тощо;

5) заміна дієслова прикметником, зокрема, *set* → визначений тощо;

6) заміна прикметника іменником, як у *enhanced* – зміцнення тощо

Заміни на синтаксичному рівні передбачають:

1) заміну однини множиною, наприклад, *frame* → рамки тощо;

2) заміну множини одниною, зокрема, *policies* → політика тощо.

3) заміна дієслова його зворотною формою. *will make available* → буде надаватися; *shall be provided* → мають надаватися тощо.

Додавання полягає у введенні в переклад лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, з метою правильної передачі смислу речення (оригіналу), що перекладається, та / або дотримання мовленнєвих і мовних норм, що існують у культурі мови перекладу [25, с. 113]. При перекладі дипломатичних документів додавання зазвичай має пояснювальний характер: *This assistance from the European Union is complementary to the resources provided to Ukraine by International Financial Institutions and bilateral donors in support of the authorities' economic stabilisation and reform programme [87]* – Ця допомога з боку Європейського Союзу є додатком до ресурсів, які надаються Україні міжнародними фінансовими установами та на основі двосторонніх угод з

International Financial Institutions and bilateral donors in support of the authorities' economic stabilisation and reform programme [87] – Ця допомога з

боку Європейського Союзу є додатком до ресурсів, які надаються Україні міжнародними фінансовими установами та на основі двосторонніх угод з

донорами на підтримку державної програми економічної стабілізації та реформ [58];

Вилучення – виправдане з точки зору еквівалентності перекладу, в першу чергу норм мови перекладу, усунення в тексті перекладу тих плеонастичних або тавтологічних лексичних елементів, які за нормами мови перекладу є частинами імпліцитного смислу тексту [6, с. 33].

Вилучення при перекладі текстів міжнародних документів можливе за наявності семантично надмірної інформації, яка може бути опущена, наприклад: *The disbursement of the second instalment shall not take place earlier*

than three months after the release of the first instalment and will also be conditional upon a positive assessment by the European Commission (hereafter referred to as «the Commission») on behalf of the European Union, of progress made with respect to a set of macroeconomic and structural adjustment policy conditions specified hereinafter [58] – Виділення другого траншу не може відбутися раніше аніж

через три місяці після виділення першого траншу і також буде обумовлено позитивною оцінкою Європейської Комісії (далі «Комісія») від імені Європейського Союзу, прогресу, досягнутого стосовно зазначеного далі переліку умов реалізації політики макроекономічного та структурного регулювання [81].

Випадком застосування вилучення також є використання оцінних прикметників, які не несуть основного смислового навантаження. Перекладач також може вдаватися до вилучення у випадках однорідних членів речення, коли другий повторюваний член вилучається. .

Модальність є найважливішим елементом побудови тексту. Модальність тексту визначає його вербальну організацію, а також антропоцентричність. Модальність тексту утворюють одиниці різних мовних рівнів, зокрема лексичного, граматичного, фонетичного, а також структур тексту, а саме функціонально-змістовий тип мовлення та логіко-композиційні прийоми текстотворення. З великих текстів виникають функціональні поля, ядром яких є одиниці посиленого текстового значення, тобто концептуально навантажені лексеми [76].

Коли модальність виходить за межі речення-висловлювання, вона виступає на рівні мовленнєвої ситуації. У тексті поєднуються формальні та змістовні елементи з урахуванням цільової настанови, наміру мовця, умов узагальнення та особистісних орієнтацій модального суб'єкта, які можуть бути науковими, інтелектуальними, соціальними, моральними. Об'єктивна модальність функціонує лише на рівні речення, а суб'єктивна може характеризувати як окремі одиниці, так і текст у цілому. Однією з основних ознак модальності є оцінка тексту. Суб'єктивно-оцінна модальність на рівні тексту є не граматичною, а семантико-функціональною категорією, вона

показує картину світу мовця. На формування й характер модальності обов'язково впливають такі фактори: предмет чи факт, що характеризує мовця, особистість індивіда, його світогляд, який він виражає різними мовними засобами. Варто також зазначити, що деякі модальні слова та сполучники виступають як маркери спрощення. Наприклад, у наведеному реченні модальне дієслово *can* виступає як маркер спрощення: *And I believe that day can and will come* – Я вірю, що цей день **настане**. Сполучник *if* виступає маркером симпліфікації в даному прикладі: *And if and when it does I believe it will be thanks...* [76] – *І коли він настане, я гадаю, ми матимемо...* [29].

Модальність традиційно вважається суто лінгвістичною категорією. Проте категоріальний статус і спектр модальних значень трактуються під різними кутами зору. Якщо характеризувати модальність у комунікативному аспекті, то необхідно враховувати зв'язок змісту повідомлення з дійсністю, враховуючи те, що мовець постановляє його для того, щоб активізувати акт мовленнєвого спілкування. Через це значення модальності завжди містить поняття «повідомлення», «питання», «підказка». Модальні відношення на семантичному рівні також мають значення, тому їх можна описати як прості модальні значення. У коло модальних значень обов'язково входять як комунікативні, так і суб'єктивно-омінні значення [7, с. 140-141].

Модальність є невід'ємною частиною англійськомовного дипломатичного дискурсу є вживання модальних дієслів. Загалом, модальність слугує маркером дипломатичного підстилю, що виокремлюється з офіційно-ділового стилю.

Отже, при відтворенні в українськомовних перекладах лексико-стилістичних особливостей англійськомовних документів сфери міжнародних відносин застосовуються такі перекладацькі трансформації: транспозиція та граматичні заміни, викликані структурними відмінностями та особливостями поєднання слів у мові оригіналу і мові перекладу; додавання як засіб включення до тексту пояснювальної інформації; вилучення як засіб уникнення тавтологій і вилучення семантично надмірної інформації.

Висновки до розділу 3

Лексичні засоби передачі в українськомовних перекладах лексичних трансформацій при перекладі англомовних дипломатичних документів представлені такими засобами: збереження вихідної форми у випадку інтернаціоналізації лексичних одиниць у їх вихідному вигляді у міжнародному суспільстві; транслітерація при передачі окремих аббревіатур не англійськомовного походження; калькування при передачі одно-, дво- та багатокomпонентних одиниць (власних назв, термінів, виразів-кліше) із прозорою семантикою.

Лексико-семантичними засобами передачі при перекладі лексико-стилістичних особливостей текстів дипломатичного дискурсу є наступні: генералізація як засіб приблизної передачі значення лексичної одиниці у випадку відсутності еквівалента; конкретизація як засіб уточнення значення лексичної одиниці з метою надання докладного пояснення сутності поняття; диференціація як вибір із неповних відповідників, дозволяє віднайти саме той відтінок значення слова, який дозволить найкраще передати значення лексичної одиниці при перекладі; модуляція як вибір логічно пов'язаної лексичної одиниці, що дозволяє передати сутність описуваного явища.

До граматичних перекладацьких трансформацій, які використовуються під час відтворення відтворенні текстів англомовних дипломатичних документів українською мовою, відносимо транспозицію, граматичні заміни, додавання та вилучення.

При відтворенні в українськомовних перекладах лексико-стилістичних особливостей англійськомовних документів сфери міжнародних відносин застосовуються такі перекладацькі трансформації: транспозиція та граматичні заміни, викликані структурними відмінностями та особливостями поєднання слів у мові оригіналу і мові перекладу; додавання як засіб включення до тексту пояснювальної інформації; вилучення як засіб уникнення тавтологій і вилучення семантично надмірної інформації.

ВИСНОВКИ

НУБІП України

Дипломатична мова як елемент дипломатичного дискурсу суворо регламентована і закріплена. Дипломатичний дискурс – це стійка система статусно-рольових відносин у комунікативному просторі соціального інституту

НУБІП України

дипломатії. Широке використання англійських дипломатичних документів зумовлює їх жанрове розмаїття. Чинні жанри дипломатичних документів поділяються на сім основних видів: договірні, інформативні, інструктивні, аргументаційні, нормативні, владні та судові.

НУБІП України

Для дипломатичних документів характерна функція обов'язковості та офіційності при поданні матеріалу. Обов'язковість у дипломатичній практиці виявляється як в імперативному так і в рекомендаційному характері спілкування. Функція рекомендаційності в мовленні дипломатів реалізується за

НУБІП України

допомогою таких мовних засобів, як безособові конструкції, модальні дієслова з відтінком обов'язковості, а також через умовний спосіб.

НУБІП України

Виявлені мовностилістичні особливості дипломатичних текстів підтверджують наявність особливого дипломатичного стилю, який має багато спільного з офіційно-діловим, але не повністю з ним збігається, насамперед у використанні лексичного матеріалу та деяких особливостях синтаксис.

НУБІП України

Ключову роль у формуванні англійського дипломатичного документа відіграє лексика і, зокрема, терміни. У результаті дослідження лексико-стилістичних особливостей дипломатичного спілкування ми визначили стилістичні ознаки дипломатичного підстилю. Отже, для дипломатичного стилю характерні: точність, виражена у використанні термінології; використання дипломатичних штампів і кліше; традиційні засоби виразності; використання скорочень і аббревіатур.

НУБІП України

Проаналізувавши проблеми лексико-семантичних особливостей у текстах англійських дипломатичних документів, можна стверджувати, що мова дипломатичного дискурсу неоднорідна і залежить від жанру документа; характеризується чіткістю, логічністю, об'єктивністю, стереотипністю, що визначає мовну форму документа та комплекс термінологічних одиниць, їх

структуру. Терміни є складовою частиною мови дипломатичних документів поряд зі спеціальною та загальноживаною лексикою; аналіз їх структури дозволяє поділити їх на прості, складні, словосполучення та аббревіатури та показує, що дипломатичний дискурс має чітку систему специфічного функціонування всіх мовних елементів.

Лексичні засоби передачі в українськомовних перекладах лексичних трансформацій при перекладі англійськомовних дипломатичних документів представлені такими засобами: збереження вихідної форми у випадку інтернаціоналізації лексичних одиниць у їх вихідному вигляді у міжнародному

суспільстві; транслітерація при передачі окремих аббревіатур не англійськомовного походження; калькування при передачі одно-, дво- та багатокomпонентних одиниць (власних назв, термінів, виразів-кліше) із прозорою семантикою.

Лексико-семантичними засобами передачі при перекладі лексико-стилістичних особливостей текстів дипломатичного дискурсу є наступні: генералізація як засіб приблизної передачі значення лексичної одиниці у випадку відсутності еквівалента; конкретизація як засіб уточнення значення лексичної одиниці з метою надання докладного пояснення сутності поняття; диференціація як вибір із неповних відповідників, дозволяє віднайти саме той відтінок значення слова, який дозволить найкраще передати значення лексичної одиниці при перекладі; модуляція як вибір логічно пов'язаної лексичної одиниці, що дозволяє передати сутність описуваного явища.

При відтворенні в українськомовних перекладах лексико-стилістичних особливостей англійськомовних дипломатичних документів застосовуються такі перекладацькі трансформації: транслозиція та граматичні заміни, викликані структурними відмінностями та особливостями поєднання слів у мові оригіналу і мові перекладу; додавання як засіб включення до тексту пояснювальної інформації; вилучення як засіб уникнення тавтологій і вилучення семантично надмірної інформації.

Говорячи про дипломатичну мову, важливо підкреслити її складний і суперечливий характер. Враховуючи розуміння дипломатичної мови як

особливої субмови, що функціонує в різних жанрах дипломатичних документів і забезпечує спілкування в дипломатичній сфері, виділяємо такі ознаки, як точність, кліше, ясність, ритуалізація, консерватизм, з одного боку, і навмисна двозначність, натяк, значна залежність від довідкової інформації, важливість попередніх знань, з іншого. Постійна потреба поєднувати непоєднане (ясність і натяк) вимагає від дипломата сумлінної роботи над словом та вміння обрати правильну стратегію перекладу, щоб якнайкраще показати стилістичну та лексичну структуру дипломатичного тексту.

Дослідивши різні аспекти перекладу дипломатичного дискурсу, можна ствержувати, що перспективами подальших досліджень є вивчення специфіки відтворення комунікативно-прагматичних характеристик англійських дипломатичних документів.

Н

Н

Н

Н у ш п і з к р а і н и

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабюк В. Переклад та мовна політика // Науковий вісник Херсонського державного університету : наук. журн. Херсон. Серія, Лінгвістика. 2011. № 15. С. 29–32.

2. Галинська О. М. Репрезентація концептів бізнес-етики в англomовних текстах етичних кодексів міжнародних компаній. Науковий вісник Херсонського державного університету. Херсон. Серія, Перекладознавство та міжкультурна комунікація. 2016. № 2. С. 66–69.

3. Гольцова М. Г., Ходарченко А. В. The genre differentiation and linguistic peculiarities of English diplomatic discourse // «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 12, № 2, 2021. С. 104–107.

4. Діброва В. Д. Мовні та мовленнєві засоби вираження заперечення в англійському й українському офіційно-діловому дискурсі, Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.15 загальне мовознавство. К.: ІНУ ім. Драгоманова, 2011. 20 с.

5. Зарицький М. С. Переклад: створення та редагування К.: Парламентське видавництво, 2014. 120 с.

6. Засєкін С. В. Дискурсивні маркери когерентності англomовного діалогічного тексту: когнітивний та прагматичний аспекти : Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04; Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки Луцьк, 2011. 174 с.

7. Зелінська О. Я. Засоби досягнення семантико-прагматичної еквівалентності у перекладах офіційно-ділових промов. Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку. Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 21 – 22 травня 2021 року. Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2021. С. 139–144

8. Зеленська О. Лінгвістичні особливості мови англійського юридичного тексту. Вісник: Проблеми української термінології. Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2016. № 559. С. 222–226.

9. Камінська О. Структурні та семантичні моделі термінів німецької фахової мови дипломатії. Науковий вісник Східноєвропейського національного

університету імені Лесі Українки: наук. журн. Луцьк. Філологічні науки. Мовознавство. 2013. № 20 (269). С. 23–26.

10. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Karavanskyi-Sviatoslav/Praktychnyi_slovnysyn_onimiv_ukrainskoi_movy_5-te_vyd_2014.

11. Кашишин Н. Є. Генеза та функціонування терміносистеми англomовного дипломатичного дискурсу / автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Львів, 2013. 20 с.

12. Кашишин Н. Є. Диференціація таксономічних одиниць англomовного дипломатичного дискурсу. Східноєвропейський журнал психолінгвістики. Том 1, №2, 2014. 54-62 с.

13. Кашишин Н. Особливості дискурсу та терміносистеми англomовних дипломатичних документів. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка: зб. наук. пр. Кіровоград. Сер., Філологічні науки. 2014. № 81 (2). С. 312–316.

14. Кашишин Н. Є. Експресивність термінів англomовного дипломатичного дискурсу. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя] : зб. наук. пр. Ніжин. Філологічні науки. 2014. № 2. С. 93–98.

15. Колодяжна Т. Ю. Актуальні проблеми перекладу неологізмів. Актуальні проблеми перекладу неологізмів англійської мови // Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал. 2018. №6. URL: <https://nauka-online.com/ua/publications/filologiya/2018/6/aktualnye-problemyperevoda-neologizmov-anglijskogo-yazyka/>.

16. Костенко О. Г. Сучасні англійські неологізми та способи їх перекладу українською мовою: веб-сайт. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstreamlib>.

17. Кравченко Н. К. Интерактивное, жанровое и концептуальное моделирование международно – правового дискурса. К.: Реферат, 2016. 320 с.

18. Кравченко Н. К. Міжнародно-правовий дискурс: когнітивно-комунікативний аспект: рукоп. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філологічних наук: 10. 02. 15. Київ, 2017. 488 с.

19. Кулик О. П., Сардачук П. Д. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи. Київ: Україна, 2011. URL: <http://pulib.if.ua/book/249>.

20. Куньч З., Куньч М. Особливості дипломатичного мовлення як різновиду дипломатичних текстів. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2014. № 26. С. 121-127.

21. Кушнір О.В. Публіцистичні англomовні тексти: перекладацький аспект. Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих: збірник наукових праць VII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Вінниця, 26 квітня 2018 р. редкол. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТБУ, 2018. С. 252–259.

22. Лазебна Н. Проблема визначення припустимої межі образності в семантиці комп'ютерної термінології. Наукові записки. Сер. філол. науки (Мовознавство). Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. Вип. 89(3). С. 408–410.

23. Лексика англomовних політологічних текстів (на матеріалі міжнародних угод). Іноземний текст за фахом: лінгводидактичні аспекти. За ред. К.Я. Кусько. Львів: Світ, 2018. С. 190–196.

24. Лисенко О. М. До питання класифікації дискурсу в сучасному мовознавстві. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки, 2018. Вип. 281. С. 126–134.

25. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Київ: Ленвіт, 2016. 175 с.

26. Михалюк О. Семантика та прагматика ключової лексики текстів дипломатичного протоколу. Теоретична і дидактична філологія: зб. наук. пр. 2013. № 15. С. 292–301.

27. Мова міжнародного договору. Аутентичність тексту. URL: <https://studo-pedia.org/6-97064.html>.

28. Павловська Н. Ю. Проблема досягнення адекватності перекладу контрактів з української на англійську мову : зб. наук. пр. Одеса. Лінгвістичні науки. 2015. № 20. С. 75–83.

29. Переклад промови українською мовою Віктора Трегубова. URL: https://petrimazepa.com/promova_borisa_dzonsona.

30. Потгоріла А. І., Тимчук О. Т. Особливості перекладу неологізмів англійської мови. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/3_1735.pdf.

31. Пономаренко О. В. Витоки дипломатичного дискурсу: від античних посланників до середньовічних драгоманів. Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. 2012. № 19. С. 124-128.

32. Пономаренко О. Інвердискурсивність як провідна риса дипломатичного дискурсу. Вісник Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. 2014. № 1. С. 30-35.

33. Рудь І. А. Жанрово-стилістичні особливості перекладу англомовних юридичних документів. Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського. 2010. Спец. вип. С. 118-123.

34. Сатоу Е. Визначення поняття «дипломатія». Роль дипломатії на початку XXI ст. у вирішенні глобальних проблем сучасності. URL: <http://kimo.univ.-kiev.ua/DKS/05.htm>.

35. Селванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2016. 716 с.

36. Сітко А. В. Категорія питальності в логіко-філософському аспекті. Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах : зб. наук. праць. К. : Університет «Україна», 2012. Вип. 24. С. 134–139.

37. Сітко А. В. Особливості відтворення етикетних форм англомовних питальних речень українською мовою. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб. наук. праць. Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. К. : Логос, 2017. Вип. 11. С. 296–302.

38. Сітко А. В. Прагматична інтерпретація вторинних функцій англійських інтерогативних конструкцій як проблема перекладу. Наукові

записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Філологічні науки. 2018. Вип. 75 (5). С. 321-325.

39. Скороходько Є. Ф. Термін у науковому тексті. К.: Логос, 2016. 99 с.

40. Скрябіна В. Б. Лінгвістичні аспекти персуазивності в дипломатичному дискурсі. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2018. № 10. С. 265-274.

41. Слатвицька О. С. Актуальні питання мови міжнародного договору. Вісник Академії адвокатури України. 2010. № 2 (18). С. 120-124.

42. Стешенко В. М. Міжнародно-правова характеристика Будапештського меморандуму 1994 року. Юридичний науковий електронний журнал. 2016. № 6. С. 251-254.

43. Судус Ю. В. Мовленнєві тактики реалізації стратегії дискредитації в англomовному дипломатичному дискурсі. Дис. Запоріжжя, 2018. 21 с.

44. Судус Ю. Мовленнєві тактики реалізації стратегії дискредитації в дискурсі дипломатів США. East European Journal of Psycholinguistics. 2018. Vol. 5. No. 1. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/161835633.pdf>.

45. Судус Ю. В. Прагматичні засоби реалізації стратегії дискредитації в дипломатичному мовленні (на матеріалі промов Д.Б. Байсра). Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. зб. наук. пр. Серія 9, Сучасні тенденції розвитку мов. 2015. № 13. С. 182-190.

46. Судус Ю. Стратегії й тактики англomовного дипломатичного дискурсу (на матеріалі промов держсекретаря США Дж. Керрі). Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : наук. журн. Філологічні науки. Мовознавство. 2014. № 4 (281). С. 124-128.

47. Товт І. С. Специфіка функціонування та особливості мови дипломатичних документів. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. 2014. № 18. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portalsoc_gum/Nvkyu/2009_18/3.pdf.

48. Урдюк К.А, Гольцова М.Г. Особливості англomовного дипломатичного дискурсу та його жанрова специфіка. Матеріали II Міжнародної науково-теоретичної конференції «Модернізація сучасної науки:

досвід і тенденції» Сінгапур, 9 вересня 2022 р. С. 95-96. URL: <https://sci-conf.com.ua/kii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-science-innovations-and-prospects-21-23-08-2022-stokholm-shvetsiya-archiv/>.

49. Урдюк К.А., Гольцова М.Г. Шляхи досягнення адекватності перекладу в дипломатичному дискурсі. Матеріали XII міжнародної науково-практичної конференції Стокгольм, Швеція 21-23 серпня 2022 року С. 191-194. URL: <https://doi.org/10.36074/scientia-09.09.2022>.

50. Формули ввічливості в системі українського мовного етикету. URL: http://www.philology.kiev.ua/Lingur/art_64.htm.

51. Шкуліца Ю. С. Основні способи перекладу неологізмів публіцистичного стилю з англійської мови українською. Актуальні проблеми філології. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 22-23 вересня 2017 року). Херсон: Видавничий «Гельветика», 2017. С. 91-93.

52. Шугасєв А. В. Дискурсивні стратегії й тактики в конструюванні позитивного іміджу Організації Об'єднаних Націй. Науковий вісник Херсонського державного університету. Херсон. Серія, Перекладознавство та міжкультурна комунікація. 2016. № 6. С. 107–111

53. Шутова М. О. Неологізми в сучасній англійській мові. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. 2016. Випуск 21. С. 79–85

54. Яремко Я. Семантичний аспект природи терміна. Вісник: Проблеми української термінології. Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2016. № 559. С. 53-56.

55. Baker M. In Other Words. A Coursebook on Translation. New York : Routledge, 2018. 390 p.

56. Danesi M. Language, Society, and New Media: Sociolinguistics Today. NY: Routledge, 2016. 293 p.

57. Decision of the European Parliament, Ombudsman's Annual Report (Extract from section 2.2.1.). Rudden and Wyatt's EU Treaties and Legislation. Ed by Derick Wyatt. Oxford : Oxford University Press, 2010. P. 147–149.

58. Demo D. A. Discourse Analysis for Language Teachers. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED456672>.

59. Directorate of legal advice and public international law. Strasbourg, 18 March 2020. URL: <https://rm.coe.int/16809cee30>.

60. Ifert Johnson, Danette; Roloff, Michael E.; Riffie, Melissa A. Politeness theory and refusals of requests: Face threat as a function of expressed obstacles. *Communication Studies*. 55 (2): 2014. P. 227–238

61. Faizullaev A. Cornut J. Narrative practice in international politics and diplomacy: the case of the Crimean crisis. *Journal of International Relations and Development*. 2017. Vol. 20, № 3. P. 578–604.

62. Laviosa, S. *Corpus-based Translation Studies: Theory, Findings, Applications*. Amsterdam & New York: Editions B. V., 2012. 139 p.

63. Nick S., Kurbalija, J., Slavik H. Use of language in diplomacy. *Language and Diplomacy*. Mediterranean Academy of Diplomatic Studies. 2011. P. 39–47.

64. Nedashkavska T., Kushmar L. Associative Way from Perception to Understanding: Associative Field vs Lexical-Semantic Field. *Journal of Modern Education Review*. Vol. 7, No. 1. Academic Star Publishing Company, 2017. P. 44–50.

65. Nikiforova Olena. Military-Political Translation in the Context of Theory of Military Translation and Interpretation. *European Journal of Humanities and Social Sciences*, «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH. Vienna, 2017. Vol. 2/2017. pp. 45-50.

66. Orpin D. Corpus linguistics and critical discourse analysis. Examining the ideology of sleaze. *International Journal of Corpus Linguistics*. 2015. № 10. P. 37-61.

67. *Protocols and Declarations*. EMU and United Kingdom Rudden and Wyatt's EU Treaties and Legislation. Oxford : Oxford University Press, 2014. P. 119–121.

68. Sasson S. *The Courtiers of Civilization: A Study of Diplomacy*. Albany: State University of New York Press, 2013. 124 p.

69. Spitzmüller J., Warnke I. Discourse as a «linguistic object»: methodical and methodological delimitations. *Critical Discourse Studies*. 2012. Vol. 8 (2). P. 75-94.

70. Treaty Establishing the European Community (Consolidated Version). Rudden and Wyatt's EU Treaties and Legislation. Ed. by Derick Wyatt. Oxford : Oxford University Press, 2019. P. 3–99.

71. Valdeon R. A. Journalistic translation research goes global: theoretical and methodological considerations five years on. *Perspectives. Studies in Translatology*. Vol. 28. No. 3. New York : Routledge, 2020. P. 325–338.

72. Yabuuchi, Akio «Hierarchy politeness: What Brown and Levinson refused to see». *Intercultural Pragmatics*. 3 (3):2016. P. 323–351.

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

73. Макрофінансова допомога Україні. Кредитна лінія від Європейського Союзу на суму до 1 мільярда євро: Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004.

74. Меморандум про взаєморозуміння щодо Стратегічного Енергетичного Партнерства між Україною та Європейським Союзом спільно з Європейським Співтовариством з атомної енергії. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-16.

75. Almurashi W. A. An Introduction to Halliday's Systemic Functional Linguistics. *Journal for the Study of English Linguistics*. Vol. 4, No. 1, 2016. P. 70–80.

76. Boris Johnson's speech. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/foreign-secretarys-lord-mayors-easterbanquet-speech-at-mansion-house-wednesday-28-march>.

77. Embassy of Ukraine in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. 2022. URL: <https://web.telegram.org/3463c9ed-11be-4e3e-9f5a-37ba16ada715>.

78. Jeremy Corbyn's full speech to delegates at the 2019 Labour conference in Brighton. URL: <https://www.politicshome.com/news/article/read-in-full-jeremy-corbyns-speech-atlabours-2019-conference>.

79. King sends condolence letter to Queen Elizabeth II over passing of #Prince. URL: <https://twitter.com/bernamadotcom/status/1380818200519053314>.

80. Macro-Financial Assistance for Ukraine. Loan Facility from the European Union of up to 1 billion EUR: Memorandum of Understanding between The European Union as Lender and Ukraine as Borrower. URL: <http://gogov.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/MoU-between-the-EuropeanUnion-and-Ukraine.pdf>.

81. Memorandum of Understanding on a Strategic Energy Partnership Between the European Union together with the European Atomic Energy Community and

Ukraine. URL: https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/mou_strategic-energy_partnership_en.pdf.

82. Message of condolence from Southeast Asian countries for the passing Queen Elizabeth II. September 10, 2022. URL: <https://scandasia.com/message-of-condolence-from-southeast-asian-countries-for-the-passing-queen-elizabeth-ii/>.

83. Statement of the Ministry of Foreign Affairs on Russia's sham «referendums» in the temporarily occupied territories of Ukraine. 28 September 2022. URL: <https://mfa.gov.ua/en/news/statement-ministry-foreign-affairs-russias-sham-re-ferendums-temporarily-occupied-territories-ukraine>.

84. Statement of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine on Yet Another Provocation of Belarus. 09 October 2022. URL: <https://mfa.gov.ua/en/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-chergovoyi-provokaciyi-bilorusi>.

85. Statements, Comments, Speeches. 15 October 2022. URL: https://mfa.gov.ua/en/timeline?&type=posts&category_id=875.

86. Thatcher Margaret. Speech to Conservative Party Conference ('the lady's not for turning'). «The Reason Why». URL: <https://www.margaretthatcher.org/document/104431>.

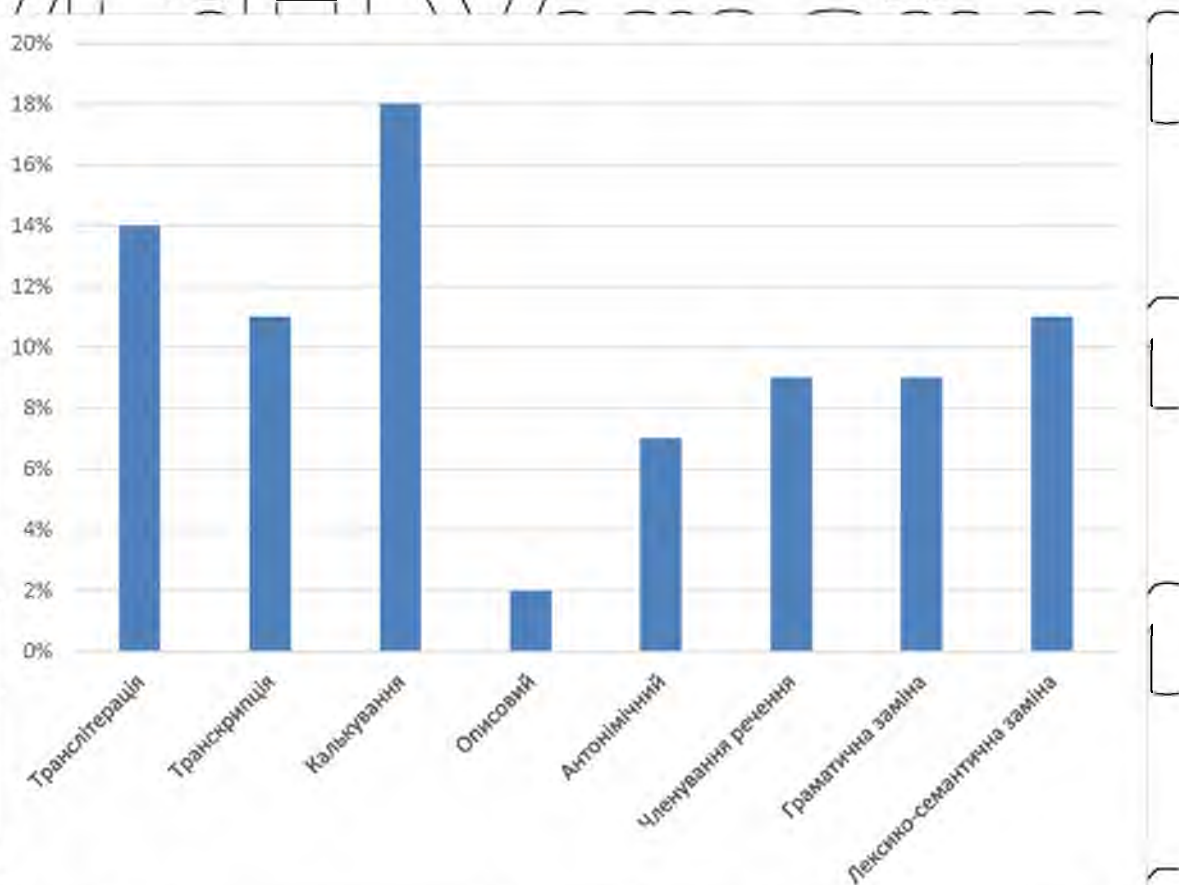

НУБІП України

Додаток А

Частотність використання перекладацьких трансформацій в

дипломатичних текстах

Лексичні засоби, що використовуються у процесі відтворення лексичних трансформацій при перекладі англomовних дипломатичних документів

українською мовою

Форма	Характеристика	Приклад мовних одиниць	Приклад використання в реченні
«Вихідна» форма	не мають усталених українських відповідників, однак при перекладі відтворення їх засобами української мови не вимагається, оскільки у світовій практиці лексичні одиниці застосовуються у своєму вихідному вигляді	PCI (Project of Common Interests) та PЕCІ/PMI (Projects of Energy Community Interest / Projects of Mutual Interest) – назви міжнародних проєктів Європейського Союзу	collaborating in the process of identification and implementation of Projects of Common Interest (PCIs) (where appropriate) and Projects of Energy Community Interest (PECIs) or Projects of Mutual Interest (PMIs), in strengthening the compatibility and coordination between PCI and PЕCІ / PMI and in seeking to achieve full application of energy market rules on all interconnections based on EU legislation [81] – співпраця у процесі ідентифікації та реалізації Проєктів спільного інтересу (PCI) (у відповідних випадках) та Проєктів спільного інтересу у рамках Енергетичного Співтовариства або Проєктів взаємного інтересу (PЕCІ та PMI), співробітництво з метою підвищення ступеня сумісності та координованості проєктів PCI та PЕCІ/PMI, а також у прагненні забезпечити в повному обсязі застосування правил енергетичного ринку до всіх транскордонних перегонів на основі законодавства ЄС [73].
Транслітерація	являє собою політерну передачу лексичної одиниці, особливо абрєвіатури. Транслітерація використовується при передачі абрєвіатури українськомовного походження	VVER (Vodo-Vodyanoi Energetichesky Reaktor) – ВВЕР (Водоводяний енергетичний реактор)	The Sides should also cooperate in the diversification of nuclear fuel supplies for VVER nuclear reactors, including those based on indigenous reserves, with special attention to the issue of licensing of the fuel from different providers [81] – Сторони також повинні співпрацювати у питаннях диверсифікації джерел постачання ядерного палива для ядерних реакторів типу ВВЕР, у тому числі за рахунок місцевих резервів, приділяючи особливу увагу питанню ліцензування палива від альтернативних постачальників [73].
Калькування	покомпонентне відтворення цих одиниць українськомовними	1) однокомпонентні одиниці – складні	Ensure that all legitimate VAT refund claims are paid in cash, or netted out against VAT obligations of the taxpayer in question, in a timely manner [80] – Забезпечення вчасних

<p>ми відповідниками</p>	<p>слова наприклад, тахрауег платник податків</p>	<p>грошових виплат за всіма легітимними вимогами щодо відшкодування ПДВ або здійснення компенсації відповідним платникам податків ПДВ-об'єктами [74].</p>
<p>нуубіп</p>	<p>2) однокомпонентні одиниці – аббревіатури, коли їх компоненти відтворюються послібно</p>	<p>- ACU (Accounting Chamber of Ukraine) – Рахункова палата України: Submission to the Verkhovna Rada a draft law updating the existing legislation on the ACU and extending its remit to include state-owned enterprises [80] – Внесення на розгляд Верховної Ради України законопроекту, спрямованого на оновлення існуючого законодавства про Рахункову палату України та розширення її повноважень зокрема на державні підприємства [74].</p>
<p>нуубіп</p>	<p>3) двоконпонентні одиниці</p>	<p>- economic stabilisation – економічна стабілізація. These conditions are based on the economic stabilisation and reform programme endorsed by Ukraine's authorities, and are consistent with the agreement reached by Ukraine with the IMF [80] – Ці умови засновані на програмі економічної стабілізації та реформ, схваленої органами влади України, та узгоджені з домовленістю, досягнутою Україною з МВФ [74].</p>
<p>нуубіп</p>	<p>4) багатоконпонентні одиниці</p>	<p>- the Council of the European Union – Рада Європейського Союзу: On 14 April 2014, the Council of the European Union adopted a decision to make available to Ukraine macro-financial assistance of up to 1 billion EUR in the form of a loan (Decision /2014/215/EU) [80] – 14 квітня 2014 року Рада Європейського Союзу прийняла рішення про надання Україні макрофінансової допомоги у розмірі до 1 мільярда євро у вигляді кредиту (Рішення 2014/215/EC) [74].</p>
<p>нуубіп</p>	<p>5) одиниці у вигляді фраз</p>	<p>- in case of a negative evaluation – у випадку негативної оцінки. In case of a negative evaluation, the Commission may withhold the disbursement of the second instalment until Ukraine proves the compliance with the conditionality [80] – У випадку негативної оцінки, Комісія може призупинити виплату другого траншу до часу доведення Україною виконання умов [74].</p>
<p>нуубіп</p>	<p>україни</p>	

Лексико-семантичні трансформації при перекладі англomовних
дипломатичних документів

Форма	Характеристика	Приклад мовних одиниць	Приклад використання в реченні
Генералізація	Засіб приблизної передачі значення лексичної одиниці у випадку відсутності еквіваленту	<p>1) significant developments, де передано як події, хоча в оригіналі надається точне розуміння того, якими є ці події;</p> <p>2) сталих виразів, наприклад, outlined below, де outlined як конкретний вид представлення інформації передано як зазначені;</p> <p>3) при передачі інформації, що є очевидною, наприклад, compliance statement – інформація</p>	<p>1) A number of significant developments have taken place in the last few years that have been taken into account in drawing up this new Strategic Energy Partnership, namely [81] – Впродовж кількох останніх років відбулася низка значних подій, які були взяті до уваги під час підготовки цього Меморандуму про взаєморозуміння щодо стратегічного енергетичного партнерства, а саме [73];</p> <p>2) It is therefore in the interest of the EU and Ukraine (hereinafter «the Sides») to intensify cooperation in the energy field and to reform energy sectors, in particular in the areas outlined below [81] – У зв'язку з цим Україна та ЄС (надалі – «Сторони») зацікавлені в активізації співпраці у сфері енергетики та у здійсненні реформ в енергетичному секторі, зокрема, у галузях, зазначених нижче [73];</p> <p>3) Upon receipt of this compliance statement, the Commission will evaluate, in co-operation with the authorities of Ukraine, progress made with respect to the fulfilment of the conditionality [80] – Після отримання цієї інформації Комісія, спільно з органами влади України, виконає оцінку досягнень у напрямі виконання таких умов [74].</p>

<p>нубіг у</p>	<p>Засіб уточнення значення лексичної одиниці з метою надання докладного пояснення сутності поняття</p>	<p>1) при передачі оцінних одиниць, наприклад, important при перекладі перетворюється в обов'язковий, таким чином, уточнюючи ступінь важливості явища;</p>	<p>1) Environmental impact assessments, applied in line with EU legislation establishing a Community framework for the nuclear safety of nuclear installations and relevant international obligations will be used as an important tool to meet environmental standards [81] – Оцінки впливу на навколишнє середовище, що здійснюються згідно з правом ЄС, а також відповідними міжнародними зобов'язанням, слугуватимуть обов'язковим інструментом, що забезпечить дотримання стандартів захисту навколишнього середовища [73];</p>
<p>нубіг у</p>		<p>2) у пасивних конструкціях will be made available може передаватися як буде надаватися, таким чином, засоби досягнення доступності інформації при перекладі уточнюються;</p>	<p>2) The evaluation report will be made available to the authorities of Ukraine for comments [80] – Звіт за результатами оцінки буде надаватися органам влади України для коментарів [74];</p>
<p>нубіг у</p>	<p>Конкретизація</p>	<p>3) Багатозначне слово public у сполученні extrabudgetary public funds передається при перекладі прикметником державний, що уточнює призначення загальних коштів; Тощо.</p>	<p>3) Level and composition of general government revenue and expenditure, including extrabudgetary public funds and state-owned enterprises, including Naftogaz [80] – Рівень і склад загальних доходів і видатків держави, включаючи державні позабюджетні кошти та державні підприємства, включаючи НАК «Нафтогаз України» [74].</p>
<p>нубіг у</p>			<p>україни</p>
<p>нубіг у</p>			<p>україни</p>
<p>нубіг у</p>			<p>україни</p>
<p>нубіг у</p>			<p>україни</p>
<p>нубіг у</p>			<p>україни</p>

	<p>Вибір із неповних відповідників, дозволяє віднайти саме той відтінок значення слова, який дозволить найкраще передати значення лексичної одиниці при перекладі</p>	<p>1) IMF (International Monetary Fund) – МВФ (Міжнародний валютний фонд); 2) reduce, suspend or cancel – зменшити, призупинити або скасувати; 3) relevant – належні; 4) necessary – необхідний; Тощо.</p>	<p>1) The first instalment of the assistance will be disbursed upon entry into force of this Memorandum and the corresponding Loan Agreement, provided that Ukraine receives disbursements under the SBA to be agreed with the IMF [80] – Перший платіж допомоги буде виплачено після набрання чинності Меморандумом і відповідною Кредитною угодою, за умови, отримання Україною виплат в рамках програми СБА, укладеної з МВФ [74]; 2) The Commission will also continuously verify the financing needs of Ukraine and may reduce, suspend or cancel the assistance in case the financing needs of Ukraine have decreased fundamentally during the period of disbursement compared to the initial projections [80] – Комісія також на постійній основі здійснюватиме перевірку фінансових потреб України та може зменшити, призупинити або скасувати надання допомоги у випадку якщо потреби у фінансуванні України в період виплат значно зменшаться у порівнянні з початковими прогнозами [74]; 3) During the implementation of the assistance, the authorities of Ukraine shall supply the Commission with all information that is relevant for the monitoring of its economic and financial situation and for the assessment of progress in structural reforms [80] – У ході реалізації допомоги органи влади України надаватимуть Комісії усі дані, які є належними для моніторингу економічної та фінансової ситуації України і для оцінки пресування структурних реформ [74]; 4) The authorities of Ukraine are committed to supply all necessary information to the Commission, represented by its own agents or its duly mandated experts, for the duration of this process [80] – У такому разі органи влади України зобов'язані, протягом усього часу оцінки, надавати усю необхідну інформацію Комісії, представленій її власними агентами або належним чином уповноваженими експертами [74] тощо.</p>
<p>Модуляція</p>	<p>Вибір логічно пов'язаної лексичної одиниці, що дозволяє передати сутність описуваного</p>	<p>1) in question – до запиту; 2) early repayment – догострокове погашення; 3) ex post evaluation –</p>	<p>1) Prior to the release of the second instalment by the Commission, Ukraine's authorities shall provide the Commission with a Compliance Statement on the fulfilment of the conditionality attached to the instalment in question [80] – Перед виділенням Комісією другого траншу, органи влади України мають надати Комісії інформацію по виконання умов, що буде</p>

Диференціація

<p>явища</p>	<p>4) the consultations should result – консультації повинні привести;</p>	<p>заключна оцінка;</p>	<p>додана до запиту на черговий платіж [74];</p>
<p>5) the European Commission's Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy – Рамкова стратегія Європейської Комісії щодо Сталого Енергетичного Союзу з довгостроковою політикою щодо запобігання зміні клімату тощо.</p>	<p>4) the consultations should result – консультації повинні привести;</p>	<p>заключна оцінка;</p>	<p>2) Also, the provisions of the Loan Facility Agreement on early repayment will apply in case it has been established that Ukraine has engaged, in relation to the management of this assistance, in any act of fraud, corruption or any other illegal activity [80] – Також положення Кредитної угоди щодо довгострокового погашення буде застосовуватись у випадку, якщо буде встановлено, що Україна, у частині управління цією допомогою, бере участь у будь-яких актах шахрайства, корупції або будь-якій іншій діяльності [74];</p>
<p>5) the European Commission's Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy – Рамкова стратегія Європейської Комісії щодо Сталого Енергетичного Союзу з довгостроковою політикою щодо запобігання зміні клімату тощо.</p>	<p>5) the European Commission's Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy – Рамкова стратегія Європейської Комісії щодо Сталого Енергетичного Союзу з довгостроковою політикою щодо запобігання зміні клімату тощо.</p>	<p>заклучна оцінка;</p>	<p>3) An independent ex – post evaluation of the assistance may be carried out by the Commission or its duly authorised representatives [80] – Комісія або її належним чином уповноважені представники можуть проводити незалежну заключну оцінку реалізації допомоги [74];</p>
<p>5) the European Commission's Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy – Рамкова стратегія Європейської Комісії щодо Сталого Енергетичного Союзу з довгостроковою політикою щодо запобігання зміні клімату тощо.</p>	<p>4) The consultations should result in a further substantial reduction of the number of tariff lines affected by the renegotiation request [80] – Консультації повинні привести до подальшого істотного скорочення кількості тарифних позицій, залежних від запиту переговорів про перегляд [74];</p>	<p>заклучна оцінка;</p>	<p>4) The consultations should result in a further substantial reduction of the number of tariff lines affected by the renegotiation request [80] – Консультації повинні привести до подальшого істотного скорочення кількості тарифних позицій, залежних від запиту переговорів про перегляд [74];</p>
<p>5) the European Commission's Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy – Рамкова стратегія Європейської Комісії щодо Сталого Енергетичного Союзу з довгостроковою політикою щодо запобігання зміні клімату тощо.</p>	<p>5) Ukraine shares the goals and principles of the Energy Union set out in the European Commission's Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy to provide consumers – both households and businesses – with safe, secure, sustainable, competitive and affordable energy [81] – Україна поділяє цілі та принципи Енергетичного Союзу, встановлені Рамковою стратегією Європейської Комісії щодо Сталого Енергетичного Союзу з довгостроковою політикою щодо запобігання зміні клімату, які передбачають забезпечення споживачів (як побутових, так і бізнесу) енергією у безпечний, захищений, стабільний, конкурентоспроможний та доступний спосіб [73] тощо.</p>	<p>заклучна оцінка;</p>	<p>5) Ukraine shares the goals and principles of the Energy Union set out in the European Commission's Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy to provide consumers – both households and businesses – with safe, secure, sustainable, competitive and affordable energy [81] – Україна поділяє цілі та принципи Енергетичного Союзу, встановлені Рамковою стратегією Європейської Комісії щодо Сталого Енергетичного Союзу з довгостроковою політикою щодо запобігання зміні клімату, які передбачають забезпечення споживачів (як побутових, так і бізнесу) енергією у безпечний, захищений, стабільний, конкурентоспроможний та доступний спосіб [73] тощо.</p>

НУБІП У КРАЇНИ

Типологія граматичних трансформацій при відтворенні текстів
англомовних дипломатичних документів українською мовою

Форма граматичної трансформації	Вид форми граматичної трансформації	Приклад використання в реченні
Транспозиція та граматичні заміни, викликані структурними відмінностями та особливостями поєднання слів у мові оригіналу і мові перекладу	Заміни частини мовної належності лексичних одиниць: 1) заміна дієслова іменником; 2) заміни іменника прикметником; 3) заміни Participle I іменниками; 4) заміна прислівника прикметником; 5) заміна дієслова прикметником; 6) заміна прикметника іменником. Заміни на синтаксичному рівні: 7) заміну однини множиною; 8) заміну множини однією. Заміна дієслова його зворотною формою	1) be exchanged → обмін, will prepare → підготовка; to cooperate – співпраця; to cooperate → співробітництво 2) government – державний; energy → енергетичний тощо; 3) financing → фінансування тощо; 4) timely → своєчасний, fully → повний тощо; 5) set → визначений тощо; 6) enhanced – зміцнення тощо; 7) frame → рамки тощо; 8) policies → політика тощо. Will make available → буде надаватися; shall be provided → мають надаватися.
Додавання як засіб включення до тексту пояснювальної інформації	1) bilateral donors – на основі двосторонніх угод з донорами); 2) Court of Auditors – Європейський суд аудиторів; 3) principal repayments – погашення основної суми боргу; 4) quarterly – щоквартальна інформація; 5) progress report – звіт про просування	1) This assistance from the European Union is complementary to the resources provided to Ukraine by International Financial Institutions and bilateral donors in support of the authorities' economic stabilisation and reform programme [87] – Ця допомога з боку Європейського Союзу є додатком до ресурсів, які надаються Україні міжнародними фінансовими установами та на основі двосторонніх угод з донорами на підтримку державної програми економічної стабілізації та реформ [58]; 2) With a view to preventing irregularities and fraud related to the use of the assistance and ensuring the protection of the EU's financial interests, the relevant provisions of the Loan Facility Agreement will apply, notably those regarding regular checks on the

<p>справ; 6) best interests – з максимальним врахуванням інтересів</p>	<p>– з</p>	<p>use of EU assistance, and checks and audits performed by the Commission and the Court of Auditors [87] – з метою запобігання порушенням і шахрайству, пов'язаного з використанням цієї допомоги, а також для забезпечення фінансових інтересів ЄС, застосовуватимуться відповідні положення відповідної Кредитної угоди, зокрема ті, що стосуються регулярних перевірок щодо використання допомоги ЄС, а також перевірок і аудитів проведених Комісією та Європейським судом аудиторів [58]; 3) Interest payments on external debt and principal repayments on external debt [87] – Виплати відсотків за зовнішнім боргом і погашення основної суми боргу за зовнішнім боргом [75]; 4) Progress report on public finance reform and administration (quarterly) [87] – Звіт про прогрес у сфері реформи державних фінансів та управління (щоквартальна інформація) [76]; 5) Progress report on banking sector reform (quarterly) [87] – Звіт про просування справ у реформуванні банківського сектору (щоквартальна інформація).</p>
<p>Вилучення як засіб уникнення тавтологій вилучення семантично надмірної інформації</p>	<p>1) hereafter referred to as «the Commission» – далі «Комісія»; 2) MoU (Memorandum Understanding) Меморандум;</p>	<p>1) The disbursement of the second instalment shall not take place earlier than three months after the release of the first instalment and will also be conditional upon a positive assessment by the European Commission (hereafter referred to as «the Commission») on behalf of the European Union, of progress made with respect to a set of macroeconomic and structural adjustment policy conditions specified hereinafter [58] – Виділення другого траншу не може відбутися раніше ніж через три місяці після виділення першого траншу і також буде обумовлено позитивною оцінкою Європейської Комісії (далі «Комісія») від імені Європейського Союзу, прогресу, досягнутого стосовно зазначеного далі переліку умов реалізації політики макроекономічного та структурного регулювання [81]; 2) The Commission, represented by its own agents or its duly mandated experts, shall have the right to carry out operational assessments of the administrative procedures and financial circuits of the government of Ukraine and of the Agent that relate to the management of EU macro-financial assistance throughout the duration of this MoU and for five years after the disbursement of the last instalment (ex-post period) [58] – Комісія через своїх власних уповноважених осіб або експертів наділених відповідним мандатом, матиме право проводити оперативні оцінки адміністративних процедур та фінансових схем Уряду України та</p>

Агента у частині, що стосується управління коштами макрофінансової допомоги, протягом дії цього Меморандуму та протягом п'яти років після винятки останнього внеску (заклучний період) [81].

3) The authorities will ensure, as appropriate, close co-operation with the European Commission [77] – Органи влади забезпечуватимуть усю необхідну співпрацю з Європейською Комісією [18].

НУБІП У КРАЇНИ
НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

MEMORANDUM OF UNDERSTANDING BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND UKRAINE

1. On 14 April 2014, the Council of the European Union adopted a decision to make available to Ukraine macro-financial assistance of up to 1 billion EUR in the form of a loan (Decision /2014/215/EU). The objective of this assistance is to ease Ukraine's urgent external financing constraints, alleviate its balance of payments and budgetary needs and strengthen its foreign exchange reserve position. This assistance from the European Union is complementary to the resources provided to Ukraine by International Financial Institutions and bilateral donors in support of the authorities' economic stabilisation and reform programme.

2. The assistance will be disbursed in two instalments of EUR 500 million each. The disbursements will be conditional upon a satisfactory track record in the implementation of the Stand-By Arrangement (SBA) to be agreed between Ukraine and the International Monetary Fund (hereafter referred to as «the IMF»). The first instalment of the assistance will be disbursed upon entry into force of this Memorandum and the corresponding Loan Agreement, provided that Ukraine receives disbursements under the SBA to be agreed with the IMF. The disbursement of the second instalment shall not take place earlier than three months after the release of the first instalment and will also be conditional upon a positive assessment by the European Commission (hereafter referred to as «the Commission») on behalf of the European Union, of progress made with respect to a set of macroeconomic and structural adjustment policy conditions specified hereinafter. These conditions are based on the economic stabilisation and reform programme endorsed by Ukraine's authorities, and are consistent with the agreement reached by Ukraine with the IMF.

3. Prior to the release of the second instalment by the Commission, Ukraine's authorities shall provide the Commission with a Compliance Statement on the fulfilment of the conditionality attached to the instalment in question. Upon receipt of this compliance statement, the Commission will evaluate, in co-operation with the authorities of Ukraine, progress made with respect to the fulfilment of the

conditionality. The policy measures and frame of reference for this evaluation are made explicit in Annex I. In case of a negative evaluation, the Commission may withhold the disbursement of the second instalment until Ukraine proves the compliance with the conditionality. If necessary, Annex I may be amended upon mutual agreement, following the completion of the respective approval processes of the EU and Ukraine.

The Commission will also continuously verify the financing needs of Ukraine and may reduce, suspend or cancel the assistance in case the financing needs of Ukraine have decreased fundamentally during the period of disbursement compared to the initial projections.

4. The effective payment of different instalments shall be subject to the signature of the corresponding Loan Agreement by the parties and its entry into force.

5. The Commission will make available the proceeds of the assistance to Ukraine through the National Bank of Ukraine (hereafter referred to as «the Agent»). Given the substantial budgetary financing needs faced by the country, the proceeds of the loan may be used to finance Ukraine's budget.

The authorities of Ukraine undertake to timely and fully service all financial obligations stemming from loans provided or guaranteed by the European Union.

6. During the implementation of the assistance, the authorities of Ukraine shall supply the Commission with all information that is relevant for the monitoring of its economic and financial situation and for the assessment of progress in structural reforms. In particular, the authorities will supply to the Commission on a timely basis the relevant information as set out in Annex II.

7. With a view to preventing irregularities and fraud related to the use of the assistance and ensuring the protection of the EU's financial interests, the relevant provisions of the Loan Facility Agreement will apply, notably those regarding regular checks on the use of EU assistance, and checks and audits performed by the Commission and the Court of Auditors. Also, the provisions of the Loan Facility Agreement on early repayment will apply in case it has been established that Ukraine has engaged, in relation to the management of this assistance, in any act of fraud, corruption or any other illegal activity.

8. The Commission, represented by its own agents or its duly mandated experts, shall have the right to carry out operational assessments of the administrative procedures and financial circuits of the government of Ukraine and of the Agent that relate to the management of EU macro-financial assistance throughout the duration of this MoU and for five years after the disbursement of the last instalment (ex-post period).

9. An independent ex-post evaluation of the assistance may be carried out by the Commission or its duly authorised representatives. The authorities of Ukraine are committed to supply all necessary information to the Commission, represented by its own agents or its duly mandated experts, for the duration of this process. The evaluation report will be made available to the authorities of Ukraine for comments.

10. The authorities will ensure, as appropriate, close co-operation with the European Commission. Confidential information under this Memorandum shall be exchanged in accordance with the Agreement between Ukraine and the European Union on the security procedures for the exchange of classified information of 13 June 2005.

11. This assistance is implemented on the understanding that the authorities of Ukraine will continue to respect effective democratic mechanisms, including a multi-party parliamentary system and the rule of law and to guarantee the respect for human rights.

12. The assistance will be made available for one year starting from the first day after the entry into force of the Memorandum of Understanding (MoU).

13. Annexes I and II are an integral part of this MoU.

14. All notices in relation with the present MoU shall validly be given if in writing and sent to:

For the European Union European Commission Directorate General for Economic and Financial Affairs Rue de la Loi, 170 - CHAR 11/248 B-1040 Brussels

For Ukraine Ministry of Finance of Ukraine 12/2 Hrushevskyi Street, Kyiv 01008 Ukraine For the attention of: Minister, Deputy Minister, and Head of Debt and International Financial Policy Department With copy to: National Bank of Ukraine

Institutska Street, Kyiv 01601 Ukraine For the attention of: Governor or Deputy Governor

15. The present Memorandum shall become effective following the signature by Ukraine and the European Union and following receipt by the European Union of written notification by Ukraine of fulfilment of internal procedures envisaged by the law of Ukraine.

16. This Memorandum may be amended upon mutual agreement of the parties in form of a written Addendum. The Addendum will be an integral part of this MoU and will enter into force according to the same procedure as the MoU.

This Memorandum of Understanding has been signed in four originals in the English language.

For UKRAINE

For the EUROPEAN UNION

as Borrower

as Lender

Represented by

Represented by the
EUROPEAN COMMISSION

Signed in Kyiv on ... April 2014 by

Signed in Brussels on ... April 2014 by

Oleksandr Shlapak
Minister of Finance

Siim Kallas
Vice-President

Signed in Kyiv on ... April 2014 by

Stepan Kubiv
Governor of the National Bank
of Ukraine

**EMBASSY OF UKRAINE IN THE UNITED KINGDOM OF GREAT
BRITAIN AND NORTHERN IRELAND**

The Embassy of Ukraine in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland presents its compliments to the Secretariat of the International Maritime Organisation and has the honour to inform about the following.

In connection with the military aggression of the Russian Federation against Ukraine and being guided by the requirements of the International Ship and Port Facility Security (ISPS) Code, the Cabinet of Ministers of Ukraine has adopted an Order dated February 25, 2022 N9183-r «On establishing the level of maritime security in sea and river ports of Ukraine, port facilities, vessels entitled to sail under the State flag of Ukraine».

According to the aforementioned Order the MARSEC Level 3 Exceptional (Attack Imminent) was established starting from February 25, 2022 for the duration of martial law in Ukraine.

In this regard, the ports of Ukraine are closed for entry and exit.

The Embassy of Ukraine would appreciate if this Note Verbal is urgently circulated among IMO Member States to all IMO member States, international organizations which have concluded agreements of cooperation with the IMO and non-governmental organizations in consultative status with the IMO.

The Embassy of Ukraine to the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland avails itself of this opportunity to renew to the Secretariat of the International Maritime Organisation the assurances of its highest consideration.

International Maritime Organization 4 Albert Embankment

London SE17SR

STATEMENT OF MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS ON RUSSIA'S SHAM «REFERENDUMS» IN THE TEMPORARILY OCCUPIED TERRITORIES OF UKRAINE

On September 23-27, the Russian Federation organized a propaganda show called «referendums» in the temporarily occupied territories of the Kherson, Zaporizhzhia, Luhansk and Donetsk regions of Ukraine.

Forcing people in these territories to fill out some papers at the barrel of a gun is yet another Russian crime in the course of its aggression against Ukraine. Such actions severely violate the Constitution and laws of Ukraine, as well as norms of international law and Russia's international obligations.

This performance has nothing to do with expression of will and does not have any implications for Ukraine's administrative-territorial system and internationally recognized borders. Ukraine and the international community condemn such actions of Russia and consider them null and worthless.

All citizens of Ukraine who took part in the organization of these acts together with the Russian occupiers will bear responsibility in accordance with the provisions of the Criminal Code of Ukraine. The competent authorities of Ukraine are already taking measures to track them down and bring them to justice.

The Luhansk, Donetsk, Zaporizhzhia, and Kherson regions, like the Ukrainian Crimea, remain the sovereign territories of Ukraine. Ukraine has every right to restore its territorial integrity by military and diplomatic means, and will continue to liberate the temporarily occupied territories. Ukraine will never agree to any Russian ultimatums. Moscow's attempts to create new separation lines or weaken international support for Ukraine are doomed to fail.

By organizing sham «referendums» in the temporarily occupied territories of Ukraine, Russia wilfully demonstrates that all of its signals of alleged readiness for negotiations are only meant to provide a cover-up to its armed aggression and helpless attempts to hold on to the temporarily occupied territories.

Russia consistently shows its contempt for all those who have been calling for diplomacy. We expect relevant countries to draw conclusions regarding Russia's true intentions and increase their support for Ukraine in countering Russian aggression instead of abstaining from actions under the guise of their wish to play a role of peacekeepers that Russia does not need.

Ukraine calls on all states and international organizations to immediately condemn the illegal actions of the Kremlin in the temporarily occupied territories of Ukraine and to increase the isolation of Russia.

Ukraine calls on the EU, NATO and the Group of Seven to immediately and significantly increase pressure on Russia, including by imposing new tough sanctions, and significantly increase their military aid to Ukraine, including by providing us with tanks, combat aircraft, armored vehicles, long-range artillery, anti-aircraft and missile defense equipment.

We call on our partners to make it clear to Russia that the only response to its attempts of annexation, blackmail, and ultimatums will be the increase of support for Ukraine so that it prevails over the aggressor.

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

MESSAGE OF CONDOLENCE FROM SOUTHEAST ASIAN COUNTRIES FOR OF PASSING QUEEN ELIZABETH THE SECOND

LONDON – DECEMBER 1958: Queen Elizabeth II poses for a portrait at home in Buckingham Palace in December 1958 in London, England. (Photo by Donald McKague/Michael Ochs Archives/Getty Images)

Following the passing of Queen Elizabeth II on Thursday, 8 September 2022, Southeast Asian countries including Thailand, Malaysia, the Philippines, Indonesia, and Singapore have sent messages of condolence.

Queen Elizabeth II was Britain's longest-serving monarch who reigned for 70 years. Her Majesty died at age 96 at the Balmoral Castle in Scotland.

Thailand

According to their Majesties the King and Queen of Thailand letter, the King reminisced that he and the Thai people still remember the visits to Thailand by the Queen in 1972 and 1996, as an official guest of Their Majesties King Bhumibol and Queen Sirikit, with pride and warmth.

Her Majesty the Queen Mother sent a separate letter of condolence to Britain's King Charles III, expressing her deep sorrow on the passing of Queen Elizabeth II.

Also, the Thai Ministry of Foreign Affairs, Bangkok paid tribute to Her Majesty and the close ties between the two nations.

«We share with the British people and the international community in mourning this great and irreparable loss», the ministry said in a statement.

Malaysia

The Malaysian king, Al-Sultan Abdullah, and queen, Tunku Azizah, said in a statement that:

«Her Majesty Queen Elizabeth II will be remembered by their Majesties, the government and people of Malaysia for her unwavering commitment to the Commonwealth of which Malaysia is a proud member and her efforts to promote stronger ties between the United Kingdom and Malaysia».

The Philippines

President Ferdinand Marcos Jr. of the Philippines expressed his profound sorrow toward Her Majesty's death.

«We, together with many Filipinos living and working in England, though not subjects of the Queen, have found ourselves having developed a great sense of affection for her as a Queen, as moth».

Indonesia

In Jakarta, Indonesian President Joko «Jokowi» Widodo also joined other world leaders in expressing «deepest sympathies» for the British Royals.

Singapore

And in Singapore, Prime Minister Lee Hsien Loong said parliament would observe one minute of silence at the beginning of Monday's session for Queen Elizabeth.

«As a mark of respect, state flags at all government buildings will be flown at half-mast on the day of the funeral», he said in a statement.

SUMMARY

The diploma paper is focused on the lexico-semantic and systemic-functional characteristics of the English language in diplomatic documents and the specifics of their translation into Ukrainian.

The constant process of globalization is the reason for diplomacy development and intensive international communication between countries. With the emergence of organizations that focused on international security, peace, and cooperation, many documents that require correct translation appear.

A special characteristic of the language of diplomacy is accuracy, clichés, and conservatism, so great attention is paid to the correct translation of oral and written forms of interaction. International documents have the following features: logic, accuracy, formality, particular structure, and terminology. The two most used types of translation transformations, explication, and simplification help correctly translate diplomatic documents. These strategies are used by translators in the case when the source language unit has a high degree of information load or its meaning depends on the context.

As a result of the conducted analysis, it can be concluded that the main goal of the translation of international documentation is the correct, equivalent transfer of information and the exact preservation of legal terminology. To achieve this goal, the translator must use a certain translation strategy to accurately convey the message of the original text in the translated text. In the gradation of usage translation strategies, there are linguistic units whose translation completely coincides with the original text's meaning. Translation of diplomatic discourse through translation transformations helps achieve all the characteristics inherent in international documents.

The topicality of the research is determined by the general focus of modern linguistic and translation studies on identifying the features of achieving semantic-pragmatic equivalence of the vocabulary of diplomatic documents in the translation studies aspect. The language of diplomatic discourse has its features. Therefore, it is necessary to analyze comprehensively the translational problems of diplomatic texts.

The **aim** is to explore the lexico-semantic and systemic-functional characteristics of the English language in diplomatic documents and the specifics of their translation into Ukrainian.

The research pursues the following **objectives**:

- to view the theoretical aspects of studying the diplomatic language in linguistics and translation studies;

- to consider the lexical-semantic features of English-language in diplomatic documents;

- to conduct a study of the functional-pragmatic characteristics of English-language diplomatic documents;

- to determine the content of the application of translation transformations to preserve the pragmatic functions of clichés in the translation of English discourse texts;

- to investigate the translation context of the reproduction of English-language diplomatic documents in the Ukrainian language.

The **object** of the research paper is the English language of diplomatic documents.

The **subject** of the research paper is the lexico-semantic and systemic-functional characteristics of the English language in diplomatic documents and the specifics of their translation into Ukrainian.

For achieving the research aim, the following **methods** have been applied: the continuous sampling method, the descriptive and analytical method, the structural method and word-formation analysis, the translator's and comparative methods, and the calculating procedure.

The theoretical significance of the research is that the complex linguistic and translation analyzes of the diplomatic documents in English and their translation into Ukrainian have been conducted for the first time; the lexical and semantic structure of diplomatic documents have been detected; the ways of conveying translation of diplomatic discourse have been explored and analyzed.

The practical value of research is linked with the possibility of using the research results in the educational process as well as in practical translation activities.

The structure of research. The diploma paper consists of an introduction, three chapters supplemented by conclusions, general conclusions, a bibliography, a list of reference sources, a list of data sources, an annex, and a Summary in English.

The textual volume of the research equals 69 pages, total volume with annex, list of reference sources, and summary is 94 pages.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України